

د تريتون نسلونه او ډولونه

Genus and Species of Newts

هر څوڪ يې د خپرولو، تر بل په هر شكل كې د رسولو او چاپ كولو
اجازه لري.

ژباړونكې : زكريا رحيمي

فيسبوڪ : <https://www.facebook.com/zaki.rahi.56>

ويبپاڼه : <https://rahimiz.com>

تریتون Newt

تریتون په پلورودېليني فرعي کورنۍ کې دوه ژواکي لټکه ده. په کوچنیوالي کې په ځمکه ژوند کوي او دې پړاو ته یې اېفت نوم اخلي. د سالامانډرېدای کورنۍ د نورو دوه ژواکو لټکو په څېر تریتون هم نیمه په اوبو کې ژوند کوونکی دی. ټولې دوه ژواکه لټکې تریتون نه گڼل کېږي. په اروپا، شمالي امریکا، شمالي افریقا او اسیا کې یې تر ۱۰۰ زیات ډولونه پېژندل شوي او مطالعه شوي. بدن یې درې پړاونو کې بدلون مومي: لمړی پړاو یې اوبو کې لاروا پړاو دی، په وچه کې اېفت پړاو دی، بلوغ یا بشپړ ودې ته رسېدلی تریتون دی. بشپړ ودې ته رسېدلی تریتون کربوري ته ورته والی لري. هر کال له وچې بېرته اوبو ته د مثل د تولید لپاره تگ کوي. که چېرې یې د مثل د تولید موده نه وي نو داسې سیمه کې ژوند کول خوښوي کوم چې لوندوالی لري او گيا پوښلی وي.

نسلونه یې ککرتیا، د ژوند لپاره د چاپېریال ویکارېدو له گواښ سره مخ کړي دي. د ډېرو ډولونو غړي یې ډېر کم پاتي او د یونان بند ډول یې له منځه تللی.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوتا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاتا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یورودېلا
کورنۍ	سالامانډرېدای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني

سا اخیستنه

بشپړ ودې ته د رسېدلي تاج لرونکي تریتون تنفسي سیستم مطالعه شوی: تاج لرونکی تریتون د پوستکي له لارې سا اخلي خو د سا اخیستنې لپاره د غومبورې جوف او سږي هم کاروي. کله چې اوبو کې اکسیجن کم وي، خواړه خوري، د مثل تولید کوي نو سا اخیستنه په سږو کوي. د هایپوکسیا یا نسجونو ته د اکسیجن د نه رسېدو حالت کې زخیره شوي ایریتروسیت یا د وینې سږې حجرې پرېږي او له دې لارې نسجونو ته اکسیجن رسوي. توری د ډېرې شمزې لرونکو په گډه کې غړی وي د بدن د ایمني سیستم برخه گڼل کېږي او د وینې حجرې تولیدوي. که چېرې تودوخه کمه شي نو د توري کچه کې یې غټوالی رامنځته کېږي. په لاروای کې یې د توري کچه بدلون نه مومي. د ژمي د خوب پر مهال یې د یني د رنگداني حجرې زیاتېږي او دا چاره د اکسیجن د زخیره کولو وړتیا ورکوي، همداسې د اړینو رادیکالونو او ایونونو په زخیره کې هم خپل اړین رول لري.

د وینې دوران

په انگرېزي کې د زړه پاسه برخه کې جوفونو ته (atrium) نوم اخلي جمع يې (atria or atriums) ليکل کيږي. د زړه لاندې برخه کې جوفونو ته (ventricle) نوم کارېږي. د تريټون په زړه کې لکه د ډېرې دوه ژواکو په څېر درې جوفونه موجود وي: دوه پاسه برخه کې وي او يو جوف لاندې برخه کې وي. له وروستي او مخکيني کوال ورېدونو د زړه پاسني بڼې جوف ته وینه بهيږي. کومه وینه چې د زړه د پاسه برخې کين جوف ته داخلېږي وروسته له لاندې جوف بهر وېستل کيږي. تريټون د زړه لاندې جوف کې کورونري يا زړه او عضلو ته د اکسيجن لرونکې وینې انتقالونکي رگونه نه لري. که چېرې د تريټون د زړه لاندې جوف کې سوري رامنځته شي نو زړه کې يې يو ټول موجود وي او د همدې ټول په زريعه وینه بنکته کېدونکې اې اورتا ته هدايت کوي. په زړه کې سوري شوی لاندینی جوف د اېپي کارډيال طبقې کوم ته چې پېرې کارډيام يا پېرې کارډيال کيسه نوم هم اخلي په ډبلېدو يې بېرته بندوي. د همدې برخې بهر ته وتل د نوو رگونو وده ممکن کوي. که چېرې يې وینه کمه شي نو د اکسيجن اخيستلو لپاره د وینې حجرو ته اړتيا نه لري. په يو ډول کې يې کله چې د وینې کموالی پيدا شي نو له دوه اونیو وروسته پکې د حجرو غنچه توليديږي کومه چې موجودې د وینې سرې حجرې بېرته د اکسيجن انتقال ته چمتو کوي.

اوز مورېگولېشن

د ايټاليا تاج لرونکی تريټون د ژمي په مياشتو کې د وینې دوران کې پرولکتين پرېږدي، دا چاره ياد تريټون د اوبو چاپېريال ته په تلو اړ کوي او د سوډيم د ايونونو فعال ټرانسپورټ کموي. پرولکتين يې بدن ته د پوستکي له لارې د اوبو جذب کموي. همداسې د اورې په مياشتو کې واسو ټوکسين ترشح کوي کوم چې د پوستکي له لارې د اوبو جذب زياتونه کې مرسته کوي. ارجينين واسو ټوکسين يوازې د پوستکي له لارې د اوبو د جذب په زياتېدو کې مرسته نه کوي بلکې په پوستکي کې يې د وینې دوران هم لوړوي.

په ختيځ تريټون باندې تجربه شوې، تجربه کې يې د بدن اوبه کمې کړل شوي او پايله کې يې د بدن موټور سيستم له کاره لوېدلی وو په دې مانا چې خوځښت يې نشو کولای؛ که چېرې اوبو کې د ژوند پړاو ولري او بدن يې ۲۲% اوبه کمې کړي نو بدن سيده نشي ساتلی او خوځښت نشي کولای. که چېرې په وچه کې د ژوند پړاو ترسره کوونکي تريټون بدن تر ۳۰% پورې اوبه کمې کړي نو موټور سيستم يې له کاره لويږي. همداسې کوم تريټون چې په وچه کې د ژوند پړاو ترسره کوي د هغو تريټون په پرتله يې بدن اوبه ډېرې ژر کموي کوم چې اوبو کې ژوند کوي. خو همداسې په وچه کې د ژوند پړاو ترسره کوونکي د هغه تريټون په پرتله کوم چې اوبو کې ژوند کوي ۵ ځلې ژر د خپل بدن اوبه پوره کوي.

د نوم ريښه

د پښتو تريټون نوم يې فرانسويان هم کاروي. تريټون په يوناني افسانو کې د سمندر خدای دی، د پوسيدون او امفیتريت خدای او خدایي زوی دی. شکل يې همدې ژو ته ورته والی لري. تريټون نوم هسپانويان، روسان، رومانیا، بلغاريا او ځيني نورو هيوادونو کې هم دې ژو ته کارېږي. جرمني يې بيا نوم له يوناني او لاتيني خپل کړی.

په زره انگریزی کې یې نومونه (efte, efeta) وو او د نومونو ریښه یې نه وه مالومه. په منځنۍ انگریزی کې له همدې نومونو (eft) جوړ شو همداسې یې املا مختلف شکلونه (euft, evete, or ewte) پنځلسمې پېړۍ پورې لرل. لکه څرنګه یې چې نوم په غږ لرونکي توري پیل کېږي نو انگریزی کې (an eft) لیکل کېده او وروسته یې له همدې اېن واخیسته او ډېرو خلکو (a n'eft) لیکه. نیوټ نوم یې د سټفورد شېر سیمې سیمه ایز نوم دی او عصري معیاري انگریزی ته داخل شوی. شکسپیر هم په مېک بېټ کې کارولی .

په اوسنۍ عصري انگریزی کې یې بشپړ ودې ته رسېدلی په نیوټ (newt) نوم یادوي، کوم چې لاروا پړاو پای ته رسولی وي او له اوبو بهر راوتلي وي د اېفټ (eft) نوم ورته کارېږي او لاروا کوم چې اوبو کې ژوند کوي ډېری خلک یې د اوبو اېفټ (water eft) ګڼي.

د ژوند لپاره چاپېریال

تريټون په اسيا، اروپا، شمالي افريقا او شمالي امريکا کې پيدا کېږي. د ارام سمندر د تريټون نسل او د ختيځ تريټون نسل کې ۷ ډولونه شامل دي او په شمالي امريکا کې پيدا کېږي. تر ټولو زيات ډولونه يې زړې نړۍ (اروپا او اسيا) کې موجود دي. په اروپا او منځني ختيځ کې يې ۸ نسلونه ژوند کوي، په دې ۸ نسلونو کې تقريبا ۳۰ ډولونه شامل دي. پوښتۍ لرونکي تريټون تر شمالي افريقا پورې خپرې شوي. همداسې تر ۴۰ پورې ډولونه يې په ختيځه اسيا کې له ختيځ هند نيولي تر اېندو چين او تر جاپان پورې سيمه کې ژوند کوي .

تریتون نیمه په اوبو کې ژوند کونکي دي او د کال یوه برخه په اوبو کې د مثل د تولید لپاره تېروي او پاتې برخه په وچه کې مېشت وي. ډېری ډولونه یې د مثل د تولید لپاره ډنډونه، لښتي او درېدلې باراني اوبه خوښوي خو ځینې ډولونه یې په روانو اوبو کې هم د مثل تولید کوي. د اروپا ځینو ډولونو یې په اکسیجن غني سړو روانو اوبو کې هم بلدتیا پیدا کړې. کله چې له اوبو بهر راوځي لنډه سیمه خوښوي چېرې چې په اسانۍ د پټېدو لپاره پناه ځای موندلی شي.

ځانگړني

کوم کیمیاوي مواد چې په نورو ژو کې د تومور د ودې لامل کېږي په تریتون کې د زیان لیدلي غږي د بېرته ودې لامل کېږي. تریتون له ځینې دوه ژواکو لټکو سره ډېرې گډې ځانگړنې لري، په دې ځانگړنو کې نیمه د اوبو ضد د مرغړیو لرونکی پوستکی، د ورته کچې د تنې څلور غږي شامل دي. د تریتون پوستکی لکه د دوه ژواکو په څېر هوار او نرم نه وي. که چېرې یې پوستکی تپ وویني او یا یې د تنې غږی زیان وویني د رغېدو وړتیا لري.

د مثل تولید

د تریتون د ډولونو لپاره د مثل د تولید ځانگړې موده، د نړۍ په شمالي نیمه کره کې، په جون او جولای میاشتو کې ده. یوازې یو تریتون تر سلگونو هگۍ اچوي. د بېلگې په توگه زخي لرونکی تریتون له ۲۰۰ تر ۳۰۰ پورې هگۍ اچوي. له پېچلي چلند وروسته په ډنډونو یا ورو روانو اوبو کې نر خپل سپرم ښځې ته انتقالوي او د ښځې په داخل کې یې القاح ترسره کېږي. د چونگېنو برعکس کومې چې خپلې هگۍ د غنچې په توگه اچوي او ازادې یې پرېږدي تریتون القاح شوي هگۍ په یو ځای نه اچوي بلکې یوه یوه هگۍ اچوي او په اوبو کې یې بوټو پسې نښلوي .

واړه لاروا بچیان یې د کب له هگيو تازه پیدا شوو بچیانو ته ورته والی لري، یوازینی توپیر یې ښکې ته ورته برانشونه لرل دي. هگۍ یې تقریباً په درې اونیو کې شاربیل کېږي او لاروا بچیان تر چونیږي. د لاروا بچیانو خواړه یې الگۍ، واړه بې شمزې او د نورو ژو لاروا بچیان دي. په څو میاشتو کې یې بدن بدلون مومي، تنه کې یې پښې وده کوي، برانشونه یې بېرته جذب کېږي او په سړو بدلېږي. د تریتون ځینې ډولونه لکه د شمالي امریکا تریتون په دې پړاو کې روښانه رنگ هم پوستکي کې اضافه کوي. کله چې بدلون پای ته ورسېږي اوبه پرېږدي او په وچه کې ژوند پیل کوي. په وچه کې کله چې د اېفټ پړاو پای ته ورسېږي نو بشپړ ودې ته رسېدلی تریتون ترې جوړېږي، د شمالي امریکا تریتون بېرته اوبو ته د ژوند کولو لپاره گرځي خو نور ډولونه یې یوازې د مثل تولید موده کې بېرته اوبو ته تگ کوي.

زهر جنتوب

د دفاع دمپکانېزم په توگه د تريټون پوستکي زهر ترشح کوي. پوښتي لرونکي تريټون بيا د انسان وژلو لپاره کافي ټېټرو ډو ټوکسين توليدوي. د ارام سمندر د تريټون ځيني ډولونه هغه ژوي مسموموي کوم چې برید پرې کوي. زهر يې واړه ژوي وژلی شي، د سپي تر اندازې ژوي مسمومولای شي او انسان په کانگو راورستلای شي. که چېرې يې زهر د ټپ له لارې بدن ته داخل شي نو ژوند اخیستلای شي. تريټون له چونگېنو او نورو دوه ژواکو سره پرته له زیان اړونې په يوه ډنډ کې ژوند کوي، همداسې يې ځيني خلک د کورني ژوي په توگه په پنجره کې ساتي.

ډلبندي

په سالامانډريډای کورنۍ کې درې فرعي کورنۍ شاملې دي: يوه يې د تريټون يا نيوت فرعي کورنۍ ده. تقريبا سل ډولونه لري کوم چې په ۱۶ لاندې يادو شوو نسلونو کې ډلبندي شوي. ځيني مسلکي کسان هيپ سېلو تريټون او ليانگ شان تريټون دوه جلا نسلونه گڼي خو ټول پرې توافق نه کوي. هيپ سېلو تريټون په سينوپس کې شامل دي او ليانگ شان تريټون په تايلوتو تريټون کې شامل دي.

-کالو تريټون

-سينوپس (هيپ سېلو تريټون هم پکې شامل دي)

-ايکينو تريټون

-ايوپروکتوس

-ايکتيوسورا

-لاو تريټون

-ليسو تريټون

-نيوربرگوس

-نوتوفتالموس

-اوماتوتريټون

-پاکي تريټون

-پاراميسو تريټون

-پلیورو دېلپس

-تاریشا یا تاریچا

-تریٹوروس

-تایلوٹو تریٹون (لیانگ شان تریٹون هم پکي شامل دي)

فیلو جنٹیک

فیلو جنٹیک څېړنو موندلې چې د تریٹون فرعي کورنۍ د کریتاسیوس له پای تر ایوسین دورې منځ کې سرچینه اخیستې. د دوه ژواکو لټکو ځینې فوسیل ډولونو د پلورودېلپیني فرعي کورنۍ برخه ګڼل کیږي په دې کې لاندې یاد شوي هم شامل دي :

-ارکایو تریٹون

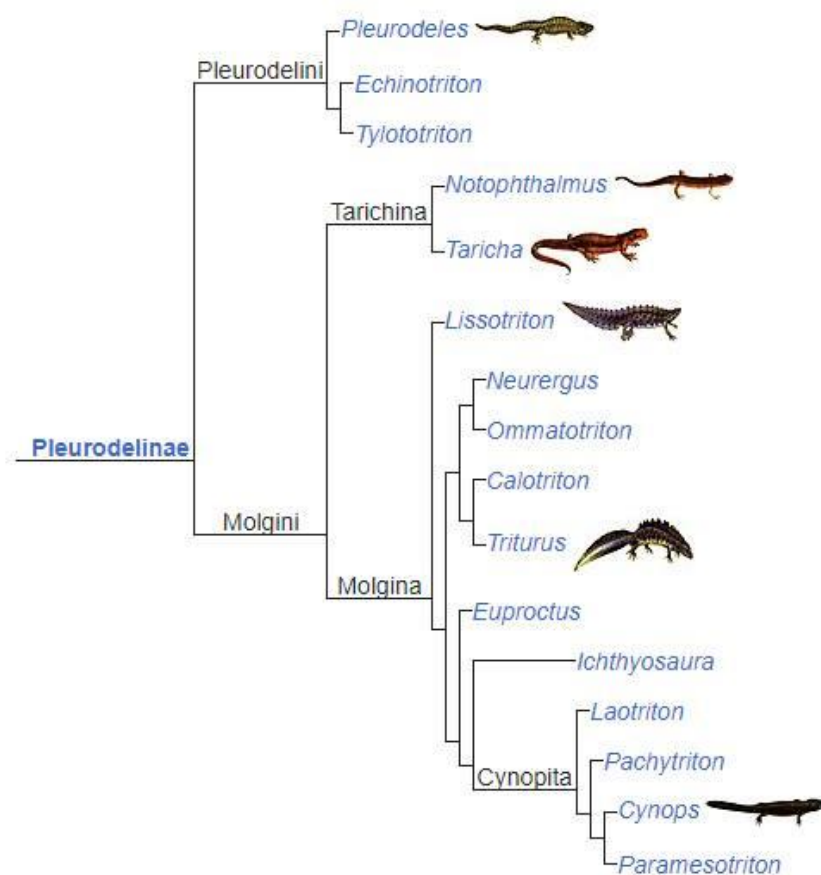
-براکي کورموس

-کارپاتو تریٹون

-کوالیلا

-پالایو پلورودیلپس

د پلورو ډیلپیني فرعي کورنۍ ټول نسلونه وروسته له دې چې پایرون او وینز ډلبندي کړل وروسته مایکو هارامو کتنه ورته کړې. ډلبندي یې لاندې انځور کې وګورئ.

د چاپېریال د کیفیت بنودونکي په توګه

تریتون، دوه ژواکه لټکي او نور دوه ژواکي نری او ډېر حساس پوستکی لري. په یوه چاپېریال کې یې شتون او نشتون د چاپېریال د روغتیا بنودنه کوي. که چېرې د اوبو په پي اېچ یا تېزابیت کې او یا هم د هایدروجن د شتون ډېر لږ زیاتوالی هم رامنځته شي د دوه ژواکو ځیني ډولونه ورسره خپل حساسیت بڼي. پوستکی یې د اوبو جذب کونکی دی او له دې لارې اکسیجن، اوبه او نور توکي کومو ته چې اړتیا لري بدن ته جذب کوي. کله چې ساینس پوهان د اوبو د یوې تنې کیفیت ارزوي نو اوبو کې د دوه ژواکو د نسلونو کچه مطالعه کوي.

د کورني ژوي په توګه

د چین زخي لرونکی تریتون، د چین خالداره ګڼه لرونکی تریتون، د ختیځ تریتون، پایډل ته ورته لکی لرونکی تریتون، جاپانی خالداره ګڼه لرونکی تریتون، تریتوروس، امپراتور تریتون، هسپانوی پوښتی لرونکی تریتون، د سرې لکی پولې یا غوتې لرونکی تریتون د کورنیو ژو په مارکېټ کې پلورل کیږي.

د نسلونو او ډولونو د غړو شمېر

په شمالي امریکا کې د زبیره پوستکي تریتون او د ختیځ تریتون او په اروپا کې د پوست یا نرم تریتون غړي پرېمانه دي. په نری کې یې غړي له ککرتیا، د ځمکو له وېش او د ژوند لپاره د چاپېریال له ویجاړونې کرېږي. یادې چارې یې په اوبو او وچه کې نسل له ګواښ سره مخ کوي. په اروپا کې د ځنگلونو وهنې او بېرته پکې د نختر ونو کرنې او ککرتیا د ورکېدو له ګواښ سره مخ کړي. په انګلستان کې یې د (Wildlife and Countryside Act 1981 and the Habitat Regulations Act 1994) قانونونه د غړو ساتنه کوي. د تاج یا کاکل لرونکي تریتون نیول، وژل، چاپېریال ویجاړول غیرې قانوني دي، همداسې له جواز لرلو پرته یې لرل هم جرم دی خو دې قانون کې د پراخو پښو لرونکی تریتون او نرم تریتون نه دي شامل خو د ټولو ډولونو پلور د (Wildlife and Countryside Act, 1981) قانون له مخې جرم دی .

په اروپا کې د وحشي ژوند او طبیعي چاپېریال د کنوانسیون د دوېمې ضمیمې له مخې د تریتون د نهو ډولونو قانون په کلکه ساتنه کوي د نور ډولونو ساتنه یې قانون د همدې کنوانسیون د درېمې ضمیمې له مخې کوي. نهه ډولونه یې لاندې یاد شوي :

- کالو تریتون اسپر
- ایوپروکتوس مونتانوس
- ایوپروکتوس پلاتي سیفالوس
- لیسوتریتون ایتالیکوس
- لیسوتریتون مونتاندوني
- تریتوروس کارنیفیکس
- تریتوروس کریستاتوس

-تریتوروس دوبروجیکوس
-تریتوروس کاربلینی

تریتوروس Triturus

تریتوروس د تریتون نسل دی. تاج لرونکی او مرمر تریتون پکې شامل دي. په ټول انگلستان کې، تقریباً ټوله اروپا کې، د سایبرییا تر لرې لوېدیځ پورې، اناتولیا یا کوچنۍ اسیا او د کسپین سمندر په سیمه کې پیدا کیږي. مرمر نوم یې شین او تور رنګ کوم چې مرمر ته ورته والی لري رجوع کوي او د تاج لرونکي تریتون نر بیا تېز نسواري رنګ کې وي او د گېډې رنګ یې له زېر تر نارنجي پورې خالونه لري، په ملا کې تاج لري او په لکۍ کې یې تاج د مثل د تولید په موده کې وده کوي او نوم یې همدې تاج ته له ورته جوړښت اخیستل شوی .

تاج لرونکی او مرمر تریتون په گڼو وښو لرونکو ډنډونو کې د مثل تولید کوي او په همدې سیمه کې له پنځه تر شپږ میاشتو پورې ژوند کوي. د کال پاتې برخه په سوري یا تیاره کې تېروي، داسې سوری چې د مثل د تولید سیمې ته یې نږدې وي او پناه ځایونه پکې پرېمانه وي. نر یې د جوړه کېدو لپاره ځانگړی چلند خپلوي او کله چې خپل سپرم بهر ته پرېږدي یاد چلند پای ته رسوي. وروسته یې بنځه سپرم په خپل مقعد کې په وروستیو پښو داخلوي. کله چې د بنځې په داخل کې القاح ترسره شي نو له ۲۰۰ تر ۴۰۰ پورې هگۍ اچوي. خپله هره هگۍ جلا د اوبو د بوتو په پانو پسي نښلوي. لاروای بچیان یې مخکې تر دې چې په وچه کې په ژوند کونکي ځوان بچي بدل شي له درې تر څلورو میاشتو پورې ودې ته ادامه ورکوي .

مخکې ډېری د اروپا د تریتون ډولونه په تریتوروس نسل کې ډلبندي شوي وو خو اوسمهال په جلا نسلونو کې جلا ډولونه گڼل کیږي. تر ټولو ورسره نږدې تړاو لرونکی د اروپا کالوتریتون دی. اوسمهال یې د نسل شمېر د ځمکې د وېش او پلور له امله او د ژوند لپاره د چاپېریال د ویجاړونې له امله په کمېدو دی. د ټولو ډولونو ساتنه قانون کوي او ځینې سیمې حکومتونو ساتلي تر څو په وچه کې د ژوند پړاو او اوبو کې د مثل تولید ته پکې ادامه ورکړای شي.

ډلبندي

په ۱۸۱۵ کال کې په لمړي ځل تریتوروس نسل کانستانتین سموبل تعریف کړی وو. په نسل کې د شمال تاج لرونکی ډول په ساینسي نوم (*Triturus cristatus*) کې د همدې نسل نوم کارېدلی وو. یاد ډول په ۱۷۶۸ کې جوزېفوس نیکولاوس لورېنتي تشرېح کړی او نومولی وو خو ستونزه دا وه چې تر دې لس کاله وړاندې لینیا یاد نوم د سمندري حلزون د یوه نسل لپاره کارولی وو او دلته دا اړینه شوه چې بل نوم نسل ته پیدا کړي .

د شلمې پېړۍ تر پای پورې په تریتوروس نسل کې د اروپایي تریتون ډېری ډولونه ډلبندي شوي وو. کله چې مسلکي کسان وپوهېدل چې خپله کې پولي فیلیټیک دی نو بیا یې کتنه ورته وکړه - پولي فیلیټیک گروپ داسې ټولگه ده د کومې چې د تکامل سرچینه خپله کې شریکه وي خو لنډ تېر وخت

کي گد پلرونه نه لري، پولي فيليتيک اصطلاح تر ډېره داسې ډولونو ته کاريزي چي فزيکي ځانگړني يي يو بل ته ورته والی لري او د تکامل له امله پکي رامنځته شوي وي.

اوسمهال يي له پخوانيو ډولونو ټولټان درې نسلونه جوړ شوي : هر يو يي لیسوتریتون، اوماتوتریتون او الپين تریتون دي.

ساینسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يورودېلا
کورنی	سالامانډرېډای
فرعي کورنی	پلورو ډېليني
نسل	تريتوروس

تشرېح

تريتوروس تقريبا د غټي تنې لرونکي تریتون دي. اوږدوالی يي له ۱۰ تر ۱۶ سانتي متره پورې وي خو د تاج لرونکي تریتون ځيني ډولونه يي تر ۲۰ سانتي متره پورې اوږده هم شته. د بدن کچه يي له جنسيت او چاپيريال دواړو سره تړاو لري. په ډېری ډولونو کي يي بنځه د نر په پرتله تنه کي غټه وي او لکۍ يي تر نر اوږده وي. د ايټاليا تاج لرونکي تریتون په هغو سيمو کي غټ دی چېرې چي هوا سره ده .

تاج لرونکي تریتون تېز نسواري رنگ لري او په دې رنگ کي د تور رنگ خالونه لري، ځينو غرو کي يي سپينوالی هم شته وي. د گډې رنگ يي له زېر تر نارنجي پورې وي او د تور رنگ خاپونه پکي وي. د بنځي او وړو بچيانو په ملا کي زېره کرښه موجوده وي. د مثل د توليد په موده کي په تاج لرونکي تریتون کي فزيکي بدلون رامنځته کيزي. فزيکي بدلون کي يي په ملا کي تاج پيدا کېدل، د لکۍ په څنګ کي سپينه کړۍ پيدا کېدل شامل دي .

مرمر تریتون تور او شين رنگ کي وي. د بنځي په ملا او لکۍ کي يي سور رنگه نارنجي کرښه وي. مرم تریتون کوچنی خو څورب وي. د مثل د توليد په موده کي يي نر په لکۍ کي د سپين رنگ کړۍ پيدا کوي.

د ژوند دوران او چلند

لکه د تریتون د نورو ډولونو په څېر د لاروای په توگه په اوبو کې وده کوي، د ځوانۍ دوره په وچه کې تېروي او هر کال د مثل تولید لپاره بېرته اوبو ته تگ کوي. په هر ډول کې یې بشپړ ودې ته رسېدلی، د کال یوه برخه په وچه کې تېروي خو د هر ډول موده یې له بل ډول سره توپیر لري. د ژوند دوام یې له دواړو په وچه کې او اوبو کې د ژوند له چاپېریال سره تړاو لري او که چېرې یو هم ویجاړ شي ژوند ته ادامه نشي ورکولای او نسل یې ورکیري. تقریباً له یو کال لاروای دورې وروسته په ځوان بچي بدلېږي، یو تر دوه کاله یې د ځوانې پړاو په وچه کې وي او له هغې وروسته بشپړ بلوغ ته رسېږي. کومې سیمې چې د سمندر له سطحې ډېرې لوړې دي په یادو سیمو کې لاروای او د ځوانۍ پړاو اوږد وي. تر ډېره یې لاروای او واړه بچیان د مړینې له گواښ سره مخ وي خو بشپړ ودې ته رسېدلي یې په اسانۍ بقا موندلی شي. ځینې ډولونه یې له ۷ تر ۹ کالو پورې عمر لري خو د تاج لرونکي تریتون ځینې ډولونه تر ۱۷ کالو پورې ژوند کولای شي.

په اوبو کې د ژوند پړاو

د تریتوروس نسل د تریتون ډولونه په داسې د ولاړو اوبو ډنډ کې ژوند خوښوي چې له پاسه سوری نه وي، کوچنی نه وي بلکې د منځنۍ کچې یا لوی ډنډ وي، د اوبو تل کې گڼ واښه وي، کبان پکې نشته وي ځکه چې کبان یې لاروای بچیان ښکار کوي، همداسې طبیعي ډنډ نه وي بلکې انسانانو کندی جوړې کړې وي او بیا په ډنډ بدل شوی وي یا هم د باراني اوبو ډنډونه وي. له دې پرته د پارکونو په کنډو کې، د پټیو لښتیو کې، د شولو پټیو کې هم ژوند کولای شي.

په تریتوروس نسل کې دانوب ډول د روانو اوبو په سیندونو کې هم د مثل تولید کولای شي. د سیلاب ځپلو ځمکو په ډنډ شوو اوبو او لښتیو کې هم ژوند کولای شي، همداسې د تریتون د نورو ډولونو برعکس له کبانو سره یوه چاپېریال کې ژوند کولای شي.

د تریتوروس نسل ډولونه د ژمي له خوب وروسته په پسرلي کې، کله چې تودوخه له ۴-۵ °C پورته وي د مثل د تولید لپاره اوبو ته تگ پیل کوي. ډېری ډولونه یې دا چاره د مارچ په میاشت کې کوي خو کوم ډولونه چې په سوېل کې ژوند کوي تر دې مخکې اوبو ته ځي او له جنوري تر مارچ پورې موده کې د مثل تولید کوي. اوبو کې د وخت تېرولو موده یې هر ډول کې توپیر لري د مرمړ ډول بشپړ ودې ته رسېدلي یې تر درې میاشتو پورې اوبو کې پاتې کیږي، د دانوب تریتون بشپړ ودې ته رسېدلي یې تر ۶ میاشتو اوبو کې پاتې کیږي. په اوبو کې د پاتې کېدو موده یې د تنې له جوړښت سره هم تړاو لري: د کومو چې تنه زیات گردوالی یا استوانه اي جوړښت لري د لامبو وهنې لپاره مناسب وي او تر ډېره اوبو کې پاتې کېدونکي وي.

کله چې د ژوند پړاو په اوبو کې ترسره کوي په دې موده کې د شپې لخوا فعال وي او خپل فعالیت د اوبو په ژورو برخو کې کوي. د اوبو ژورو برخو کې د گیا لاندې پټ وي. همداسې د سا اخیستنې لپاره د اوبو سطحې ته را پورته کیږي. په اوبو کې د ژوند پړاو پر مهال پرېمانه خواړه د ښکار لپاره لري. د تاج لرونکي تریتون ځوان بچیان یې د لنډ مهال لپاره کله نا کله هر کال بېرته اوبو ته تگ کوي خو د مثل تولید نه کوي.

په وچه کې د ژوند پړاو

په وچه کې د ژوند د پړاو پرمهال مرمر تریټون په وچه کې پنا خایونو ته، بی شمزیو ته د بنسکار لپاره او لوندوالي ته اړتیا لري. په وچه کې د ژوند د پړاو پرمهال د ډېری ډولونو اړتیاوې تر اوسه نه دي مطالعه شوي، لامل یې په وچه کې د پټ تریټون موندل او مطالعه ستونزمنه چاره ده. په داسې چاپیریال کې ژوند کوي چې ونې شته وي خو د ونو لاندې کم واښه وي او یا واښه نشته وي، د نختر ځنگلونو کې هم ژوند کول خوښوي. کوم چې په سوېل کې دي تر ډېره د څېړیو په ځنگلونو کې وي. که چېرې یې چاپیریال کې ځنگلونه نشته وي په گڼو بوټو کې هم ژوند کولای شي.

تریټون د پټېدو لپاره پنا خای ته اړتیا لري او تر ډېره دیوالونو کې، ستو کې، ساقو کې سوری، د ډبرو لاندې خای او د ورو تې لرونکو سمڅي کاروي. په یوه پنا خای کې څو غړي پټیږي. په وچه کې د ژوند لپاره چاپیریال له داسې اوبو سره نږدې ټاکي کومو کې چې د مثل د تولید موده کې هڅې اچوي.

ځوان بچیان یې د مثل د تولید لپاره نوو سیمو ته ځي خو بشپړ ودي ته رسېدلي یې هر کله پخوانی د مثل د تولید سیمې ته بېرته تگ کوي. تریټون له خپلې سیمې په یوه شپه کې تر سل مترو لرې تگ نه کوي او که چېرې تگ وکړي نو په هېڅ وجه تر یو کیلو متر لرې نه ځي. د لوري موندنې لپاره بوي او د نورو دوه ژواکو غږ کاروي. په هغو شپو کې چې کله لوندوالی زیات وي تر نورو شپو ډېر فعال وي، د ورځې لخوا خپل پنا خای کې پټ پاتې کیږي. د اورې پای کې یې فعالیت د کال تر نورو فصلونو زیات وي. تر ډېره خوب د ژمي فصل کې کوي خو په سوېل کې کله چې د اورې پر مهال وچوالی زیات وي د اورې خوب هم کوي.

خواره او د نورو لخوا بنسکار کېدنه

تر ډېره یې خواره واره بی شمزي دي. کله چې په وچه کې د ژوند پړاو ترسره کوي په دې موده کې یې خواره د ځمکې چونجیان، انالېډ، مختلف ډوله حشرې او حلزونونه دي. کله چې د مثل د تولید لپاره بېرته اوبو ته ولاړ شي په اوبو کې په مختلف ډوله بی شمزیو ځان تغذیه کوي خو له دې پرته د چونگبنو واره بچیان، د تریټون واره بچیان او نور دوه ژواکي هم بنسکار کوي. لاروای بچیان یې له خپلې کچې واره د چونگبنې بچیان او یا هم د خپل ډول تر خپل ځان واره لاروای بچیان بنسکار کوي.

د تریټوروس نسل په لاروای بچیانو نور بی شمزي او د اوبو مرغان ځان تغذیه کوي. همداسې که چېرې بنسکار کونکي کبان اوبو کې شته وي په لاروای بچیانو یې برید کوي. بشپړ ودي ته رسېدلي یې کوم چې په وچه کې ژوند کوي تر ډېره له مرغانو په سمڅو او غارونو کې پټیږي خو کله نا کله یې د اورډې مینوکي مرغان خوري. له دې پرته یې د وینو ماران او واره تې لرونکي یې هم خوري. پوستکی یې د تېټرو ډیټوکسین په نوم زهر ترشح کوي او که چېرې تاج لرونکی تریټون یې له گواښ سره مخ شي سملاسي په ملا ځملي او خپله نارنجي کېډه باندې بل ژوي ته د زهر و لولو گواښ کوي په دې وخت کې شیدو ته ورته مایع بهر ته پرېږدي.

د اناتوليا يا کوچنی اسيا تاج لرونکی تريتون

Anatolian crested newt

د ډول علمي نوم يې (Triturus anatolicus) دی. د ترکی د اناتوليا په شمال کې پيدا کيږي. په ۲۰۱۶ کې له مطالعه کېدو مخکې گمان کېده چې د سوېل له تاج لرونکي تريتون او د بالکان له تاج لرونکي تريتون سره تړاو لري. جنتيکي مالوماتو بنودلې چې د اناتوليا تريتون له نورو يادو دوه ډولونو سره توپير لري خو په ورته وخت کې د بالکان له تريتون سره ځان دوه رگه کوي .

د بالکان او سوېل له تاج لرونکي تريتون سره يې توپير نه کيږي. ۱۲-۱۳ پوښتی لري او د ملا د تېر مهري پکې وي. د ملا رنگ يې نسواري تور رنگ کې وي کوم کې چې د بل رنگ خالونه موجود دي. د خالونو شکل يې هر غړي کې توپير لري. د گډې رنگ يې نارنجي وي خو تور خاپونه پکې لري. ښځه يې تاج نه لري او مقعد يې پرسوب نه پيدا کوي .

تر ډېره په اوبو کې وده کوي خو کله چې بشپړ ودي ته ورسېږي نو بيا د کال ډېره برخه په وچه کې تېروي. هر کال د اوبو ډنډونو ته د مثل د توليد لپاره بېرته تگ کوي چېرې چې د نر په ملا کې تاج وده کوي. ښځه يې چې هگۍ وکړي د اوبو د بوټو په پانو پسې يې نښلوي.

د اناتوليا تاج لرونکی تريتون د نورو تاج لرونکو په پرتله څوږب بدن لري. اوږدوالی يې له ۱۰ تر ۱۳ سانتي متره پورې رسېږي. نيمه په اوبو کې ژوند کوونکی دی، د کال لويه برخه په وچه کې تېروي او يوازې د مثل د توليد لپاره بېرته اوبو ته تگ کوي. د نسل د غړو شمېر يې کافي شته دی او سملاسي د ورکېدو له خطر سره نه دی مخ.

ډلبندي

ميتوکونډريال مالوماتو په ۲۰۱۳ کې بنودلې وه چې جلا ډول دی خو څېړونکي دا غوره گڼله چې د جلا ډول په توگه له تشرېح کولو مخکې نور مالومات ترلاسه کړي او په لنډ مهاله توگه يې د بالکان په تاج لرونکي تريتون کې شامل کړی وو. په ۲۰۱۶ کې بېن ويلسترا او جان ارنتزېن مطالعه کړ. د اتومي ډي اېن اې څېړنو يې بنودلې چې د جېن جلا پول يا د جېنونو جلا سېټ جوړوي او يا هم جنتيکي مالومات يې له نورو ورته ډولونو سره توپير لري، همداسې د اناتوليا په لويديځ کې، په مالوماتو کې يې د بالکان دوه رگه کېدنه هم موندل شوې.

ساینسی دلبندی

یوکاریوتا	دومین
ژوی	پاچایی
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودپلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
تریتوروس	نسل

د بالکان تاج لرونکی تریتون

Balkan crested newt

د بورېش تاج لرونکی تریتون په نوم هم یادېږي. د ډول ساینسي نوم يې (*Triturus ivanbureschi*) دی. په تریتوروس نسل کې د تاج لرونکی تریتون یو ډول دی. مخکې د سوېل د تاج لرونکی تریتون فرعي ډول گڼل کېده خو کله یې چې په جنټیکي مالوماتو کې توپیر ولیدل شو نو مسلکي پوهانو وړاندیز وکړ چې د مكدونیا له تاج لرونکی تریتون سره تړاو لري. په ۲۰۱۳ کې د جلا ډول په توگه دلبندی شو. نوم يې د بلغاریا د دوه ژواکو د مطالعه کوونکي ایوان بورېش له نوم څخه اخیستل شوی.

د بالکان په سوېل ختیځ کې (د مكدونیا د شمال په لوېدیځ کې، د یونان په شمال لوېدیځ کې، بلغاریا او ترکیه کې) شته دي. په ختیځ کې د بالکان تاج لرونکی تریتون د اناتولیا له تاج لرونکی تریتون سره

دوه رگه کيږي، په لوېديځ او شمال کې د مکدونييا، دانوب او د شمال له تاج لرونکي تريټون سره دوه رگه کيږي.

ساینسي ډلبندي

یوکاریوټا	ډومین
ژوي	پاچایي
کورډاټا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودپلا	ډله
سالاماندرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
تريټوروس	نسل

د سوېل تاج لرونکی تريټون

Southern crested newt

د ډول ساینسي نوم يې (*Triturus karelinii*) دی. د شمال له تريټون سره ورته والی لري، خپله کې يې توپير غټوالی او څوربوالی دی. په ۲۰۱۳ کال کې د بالکان تاج لرونکی تريټون د سوېل له تاج لرونکي تريټون جلا شو او د جلا ډول په توگه ډلبندي شو. همداسې د بالکان له تاج لرونکي تريټون څخه په ۲۰۱۶ کې د اناتوليا تاج لرونکی تريټون هم جلا شو او سمهال درېواړه جلا ډولونه دي .

د سوېل د تاج لرونکي تريټون د ملا رنگ له نسواري تر تور پورې وي او خالونه پکې موجود وي. د گېډې رنگ يې نارنجي او تور خاپونه پکې وي. اوږدوالی يې تر ۱۸ سانتي متره پورې رسيږي. د نر په ملا کې يې تاج وده کوي .

په کریميا، د کسپين سمندر د سوېل په سيمو او قفقاز کې پيدا کيږي .

په مختلف ډوله غريز چاپېريال کې ژوند کوي، همداسې د پراخو د ونو لرونکو ځنگلونو کې او د نختر د ونو په ځنگلونو کې هم شته وي .

له درې تر څلور کلنۍ پورې عمر کې جنسي بلوغ ته رسېږي. د مثل د توليد په موده کې په هر ډول اوبو کې پيدا کيږي. نر يې تر اته کالو پورې او بنځه يې تر يولسو کالو پورې ژوند کولای شي.

ساينسي ډلبندي

يوکاريوټا	ډومين
ژوي	پاچايي
کورډاټا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
يورودېلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنۍ
پلورو ډېليني	فرعي کورنۍ
تريټوروس	نسل

د ایتالیا تاج لرونکی تریتون

Italian crested newt

په تریتوروس نسل کې د تریتون یو ډول دی. د ډول ساینسي نوم یې (Triturus carnifex) دی. د بالکان په ځینو برخو او ایتالیا کې پیدا کیږي. د کال تر څلورو میاشتو پورې موده د مثل د تولید لپاره په اوبو کې تېروي. په فعاله توګه لامبو وهلی شي او له همدې امله په ژورو اوبو کې ژوند کوي. د اروپا په شمال کې چېرې چې هوا تر نورې اروپا ډېره سړه ده د ژوند لپاره د اوبو ډنډونه خوښوي. د فېبروري او مې میاشت کې اوبو ته ځي او د جولای او اکتوبر تر منځ بېرته وچه کې ژوند پیل کوي. په گرمو سیمو کې یوازې په جولای کې دوه اونۍ اوبو ته د مثل د تولید لپاره ځي او دوه اونۍ پس بېرته وچه کې ژوند پیل کوي.

د سیمو سړه هوا یې د بدن په کچې مستقیم اغیز لري او دواړه نر او بڼځه یې د گرمو سیمو په پرتله واړه وي. خو په سړو سیمو کې یې بڼځه غټ اوسیت او د هګیو غټه کیسه لري او له همدې امله د نر په پرتله بدن کې غټه وي.

بشپړ ودې ته رسېدلی یې معمولا په پوستکي سا اخلي خو خپل سړي هم د سا اخیستې لپاره کاروي. په سړو تر ډېره هغه وخت کې سا اخلي کله چې اوبو کې اکسیجن کم وي او یا چې کله دروند فعالیت کوي لکه ځان تغذیه کول، د مثل تولید کول او یا نر او بڼځه د جنسي اړیکې لپاره جوړه کېدل.

که چېرې یې وینه کمه شي د وینو د حجرو له اړتیا پرته سا اخیستلای شي. له وینې کمېدو دوه اونۍ وروسته د حجرو یوه غنچه جوړوي او یادې حجرې په بدن کې د وینې د موجودو سړو حجرو په بیا احیا کېدو کې رول لوبوي. په ژمي کې یې بدن په وینه کې پرولکتین پرېږدي کوم چې یاد تریتون د اوبو چاپېریال تلو ته اړ کوي او د سوډیم د ایونونو فعال لېږد کموي. په اوړي کې یې بدن د الډوسټېرون له امله انزایمي فعالیت زیاتوي او د ایون د ترانسپورت د کمېدو لامل کیږي.

د تریتون له نورو ډولونو سره د سیالي د مخنیوي لپاره په ژورو اوبو کې د مثل تولید کوي. د شپې لخوا فعال وي. غټ بدن یې د تریتون د هغو ډولونو د ښکار وړتیا ورکوي کوم چې تنه کې واړه دي. کومې بڼځې یې چې د مثل تولید کوي په دقیقه توګه د خپل بدن تودوخه تنظیموي او همداسې تر هغو بڼځو چې د مثل تولید نه کوي زیاته تودوخه غوره ګڼي.

په کوم چاپېریال کې چې ژوند کوي د صنعتونو لخوا د کادیم عنصر د کثافتاتو په توګه غورزول کیږي، یاد عنصر د ککړتیا لامل کیږي او ککړتیا یې د ادرېنال مرغریو په فعالیت اغیز کوي. همداسې که چېرې نونیل فېنول ته څرګند شي نو د کورټي کوسټېرون او الډوسټېرون هورمونونو تولید پکې کمېږي کوم چې سنټرس ته د غبرګون لپاره اړین دي.

ساینسی دلبندی

یوکاریوتا	دومین
ژوی	پاچایی
کورباتا	فایلم
دوه ژواکی	کلاس
یورودپلا	پله
سالاماندرپدای	کورنی
پلورو دپلینی	فرعی کورنی
تریٹوروس	نسل

د شمال تاج لرونکی تریتون

Northern crested newt

د غټ تاج لرونکي تریتون او زخي لرونکي تریتون په نومونو هم یادېږي. د ډول ساینسي نوم يې (Triturus cristatus) دی. په انگلستان کې، شمالي او مرکزي اروپا کې او د سايبريا په لوېديځ کې پیدا کېږي. غټ تریتون دی. ښځه يې تر شپاړس سانتي متره پورې اوږدوالی لري. د ملا رنگ يې تور ته ورته نسواري وي او د گډې رنگ يې له زېر تر نارنجي پورې رنگ کې وي او په دې رنگ کې د تور يا نسواري رنگ خاپونه موجود وي. د مثل د تولید په موده کې يې نر په ملا او لکۍ کې تاج پیدا کوي .

د کال ډېره برخه په وچه کې تېروي او په وچه کې تر ډېره د تېټو ځمکو په ځنگلونو کې وي. په پسرلي کې داسې اوبو ته د مثل د تولید لپاره تگ کوي چېرې چې غټ ښکاري کبان نشته وي. د جوړه کېدو پرمهال يې نر خپل سپرم په ځمکه غورزوي او ښځه يې په خپل مقعد کې داخلوي. القاح يې د ښځې په داخل کې ترسره کېږي او له القاح وروسته يې ښځه تر دوه سوه پورې هگۍ اچوي. خپلې هگۍ د اوبو په بوتو پسي نښلوي. لاروای بچيان يې په درې څلور میاشتو کې په واړه ځوان بچي بدلېږي او له اوبو وچې ته تگ کوي. په اوبو او وچه کې په بي شمزيو ځان تغذيه کوي .

د تاج لرونکي تریتون ډېری ډولونه کوم چې مخکې فرعي ډولونه گڼل کېدل اوسمهال د جلا ډول په توگه ډلبندي شوي. تر ټولو نږدې ورسره تر او لرونکی ډول د دانوب تاج لرونکی تریتون دی. ځيني وخت کې د تریتون له نورو ډولونو سره دوه رگه نسل هم رامنځته کوي، په دې کې مرمر تریتون هم شامل دی. په اروپا کې يې قانون ساتنه کوي، لرل، نیول، وژل او يا هم د ژوند لپاره چاپېریال ويجاړول يې جرم گڼل کېږي.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنی	سالاماندرېډای
فرعي کورنی	پلورو ډېلیني
نسل	تریتوروس

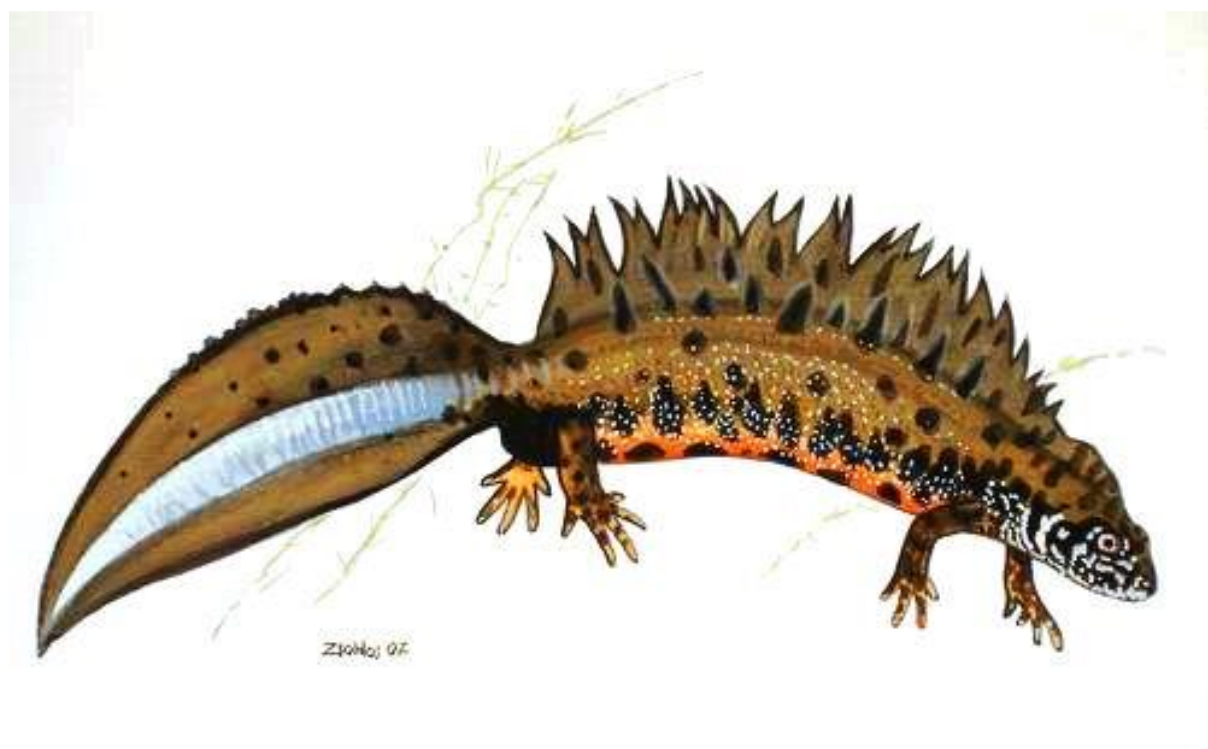
د دانوب تاج لرونکی تریتون

Danube crested newt

د ډول ساینسي نوم يې (Triturus dobrogicus) دی. د دانوب سیند په اوږدو کې، په مرکزي او ختیځه اروپا کې پیدا کیږي. په تریتوروس نسل کې د نورو تاج لرونکو تریتون د ډولونو په پرتله زیات گرد او کوچنی بدن لري. د مثل په موده کې يې نر په ملا کې او د لکۍ له پاسه تاج پیدا کوي. په ټول کال کې تر نیم کال یا تر نیم کال زیات وخت په ورو بهېدونکو اوبو کې تېروي. په اوبو کې د مثل تولید کوي، بنځه يې تر دوه سوه پورې هڅې اچوي او خپلې هڅې په بوتو پسې نښلوي. لاروای بچیان يې له دوه تر څلورو میاشتو پورې وده کوي او له دې پس په واړه ځوان بچي بدلیږي. د کال پاتې برخه په وچه کې تېروي. په اروپا کې يې قانون ساتنه کوي.

ساینسي ډلبندي

یوکاریوټا	ډومین
ژوي	پاچایي
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودېلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېلیني	فرعي کورنی
تریتوروس	نسل

د مکدونييا تاج لرونکی تريتون

Macedonian crested newt

د ډول ساينسي نوم يې (Triturus macedonicus) دی. په بوسنیا، البانیا، یونان، بلغاریا او مکدونييا کې پیدا کېږي. څو ځلي ډلبندي شوی : په پيل کې د سوېل د تاج لرونکي تريتون مختلف ډول گڼل کېده، وروسته د ايټاليا د تاج لرونکي تريتون فرعي ډول وگڼل شو خو په ۲۰۰۷ کال کې د ماليکولي فيلوژنتیک مالوماتو له مخې جلا ډول وگڼل شو.

ساينسي ډلبندي

يوکاريوټا	ډومين
ژوي	پاچايي
کورډاټا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودېلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
تريتوروس	نسل

مرمر تریتون

Marbled newt

د ډول ساینسي نوم یې (*Triturus marmoratus*) دی. د لوېدیځې اروپا په اېبیرین ټاپوزمه او فرانسه کې پیدا کیږي. په غرنیو ځنگلونو کې ژوند کوي. تل هڅه کوي چې داسې ځای کې وي چېرې چې په اسانۍ پنا ځای موندلی شي. د ژوند لپاره چاپېریال یې موقتي وي او د سیمې له اقلیم بدلېدو سره نور نشته وي لکه د اوبو ډنډونه کوم چې په تودو میاشتو کې وچیری او مرمَر تریتون دې ته اړ کوي چې په وچه کې ژوند پیل کولو سره ځان بلد کړي. د نسل کوم غړي یې چې د مدیترانې له سیمې سره نږدې دي د فرانسي د غرو په پرتله ژر بلوغ ته رسیږي. په مدیترانه کې د موسم د بدلېدو له امله یې بلوغ ته د رسېدلو مړینه د نورو سیمو په پرتله ډېره ده .

د بدن رنگ یې تور او شین وي. د گېډې رنگ یې تور او په تور رنگ کې سپین خالونه لري. د بڼې په ملا کې د لکۍ تر پایه پورې نارنجي کرښه موجوده وي. واړه بچیان یې هم نارنجي کرښه لري خو نر یې چې کله نهه میاشتو ته ورسیري یاده کرښه پکې ورکیږي. د مثل د تولید په موده کې یې د نر په ملا کې او د لکۍ تر پایه پورې تاج وده کوي. اوږدوالی یې له ۱۳ تر ۱۷ سانتي متره پورې رسیږي .

په پسرلي کې د مثل د تولید لپاره اوبو ته کډوال کیږي او د کډوالۍ پر مهال یې ښکاري ژوي ښکار کوي. له خپل استوګنځای تر ۱۶۰ متره لرې تگ نه کوي. کله هم چې کډوال کیږي تر ډېره په بوتو او ونو کې تگ کوي تر څو په اسانۍ پنا ځای پکې وموندلی شي .

د هرې سيمي اقليم يې د هډوکي د جوړښت په غلظت اغيز لري. لکه د نورو دوه ژواکو په څېر په پسرلي او اوړي کې د ودې پراو تجربه کوي او ورپسې په ژمي کې يې وده دريزي. په فېبروري کې د مثل توليد کوي او له هگيو يې لارواى بچيان د مارچ په پای کې پيدا کيږي. د اپرېل له پيل تر د جون پای پورې يې بدن بدلون مومي. له جولای تر سپتمبر پورې د اوړي تودوخه چې کله سيمه کې زياته شي د مثل د توليد لپاره يې موجود ډنډونه وچيږي. په دې موده کې يې فعاليت کميږي او کله چې د اگست په پای کې بيا ځلې بارانونه ووريږي نو بېرته په فعاليت پيل کوي.

دخپلو ډنډونو ادرس د اساماني نينو له مخې پيدا کوي او که چېرې هوا خړه وي نو تر هغې پورې نه کېوال کيږي تر څو بيا ځلې اسمان نه وي شين شوی. له دې پرته ممکن د ځمکې نينې او د ډنډونو بوي د ډنډ پيدا کولو لپاره وکاروي. ځينې وخت کې د هغو چونگېنو غږ باندې ډنډ پيدا کوي کوم چې له تریتون سره د اوبو گډ چاپېريال لري. د غوړونو بهرنی جوړښت يې پېچلی نه دی تر څو غږ ته پرې پروسېس ورکړي خو داخل کې يې سيستم د غږ پېژندلو وړتيا لري .

نر يې د مثل د توليد لپاره غټه ښځه خوښوي. ښځې يې په تنه کې له نر غټې وي او همداسې د نر په پرتله زيات عمر کوي. ښځه يې د نر په پرتله ژر جنسي بلوغ ته رسيږي. ښځه يې د مثل د توليد لپاره نر د تاج له مخې خوښوي، که چېرې يې تاج ډېر لوړ وي د ښځې د خوښې وړ کيږي. نر يې خپله تنه کې مرغړي لري کوم چې د کيمياوي توکو ماليکول خپروي او ياد ماليکول يې ښځه نر ته د مثل د توليد لپاره جذبوي .

د هگيو اچولو لپاره يې وخت او ځای دواړه ښځه ټاکي او نر پکې واک نه لري. هر وخت د هگي اچولو لپاره ځای بدلوي او په دې چاره د بچيانو د مړينې د کمېدو هڅه کې وي. په خپلو وروستيو پينو خپله هره هگي په ډېر پام سره د اوبو د بوتو په پانو پسې نښلوي. مخکې تر دې چې هگي په پانه کې پټه کړي لمړی د پانې تفتيش کوي. ځينې وخت يې د هگي اچونه او پانې پسې د نښلولو هڅه له ماتې سره مخ کيږي او يا هم مخکې له مخکې بله هگي پکې شته وي. د هگي اچونې او په پانه کې نښلونې چاره يې د سا اخیستنې بهير کې هم خنډ رامنځته کوي خو که ډېر وخت ونيسي نو په پانې پسې نښلول يې بس کوي او د سا اخیستنې لپاره د اوبو سطحې ته تگ کوي .

د نسل د کمېدو له امله يې هڅې پيل شوي چې د ژوند لپاره د چاپېريال ساتنه يې وشي او د نسل غړي يې له مړينې وساتل شي.

ساینسی دلبندی

یوکاریوتا	دومین
ژوی	پاچایی
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یوروډپلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
تریتوروس	نسل

د سوېل مرمر تریتون

Southern marbled newt

د لنډي مرمر تریتون په نوم هم یادېږي. د ډول ساینسي نوم يې (*Triturus pygmaeus*) دی. په پرتګال او هسپانیا کې پیدا کېږي. د معتدلو سیمو په ځنګلونو کې، د مدیترانې سیمې ته ورته بوټو کې، سیندونو کې، ډنډونو کې، د کلیوالو سیمو په باغچو کې او څر ځایونو کې ژوند کوي. مخکې گمان کېده چې د مرمر تریتون فرعي ډول دی خو له جنټیکي مطالعې وروسته د جلا ډول په توګه دلبندی شو.

په فزیکي توګه مرمر تریتون ته ورته والی لري خو په تنه کې له مرمر تریتون کوچنی دی. بشپړ وډي ته رسېدلی يې تر ۱۳ سانتي متره پورې اوږدوالی لري. د ملا رنگ يې زېر رنگه شین او تور وي. له سر د لکۍ پایه پورې نری نارنجي کرښه لري. د ګډې رنگ يې کریمي سپین او تور وي. د مثل د تولید په موده کې يې د نر په ملا کې تاج وده کوي.

ساینسی دلبندی

یوکاریوتا	دومین
ژوی	پاچایی
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودپلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېلیني	فرعي کورنی
تریتوروس	نسل

سور گېډی تریتون

Fire belly newt

مختلف ډوله تریتون دي کوم چې د تریتون یو نسل جوړوي، نسل ته یې سینوپس نوم اخلي، اصلي ځای یې چین او جاپان دی. گېډه یې روښانه سور یا زېر رنگ لري خو دا ډول رنگ د نورو نسلونو په تریتون کې هم شته وي. پوستکی یې زهر ترشح کوي او که چېرې د انسان بدن ته د تپ له لارې داخل شي نو ژوند یې گواښلی شي.

ساینسي دلبندي

یوکاریوتا	دومین
ژوي	پاچايي
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودپلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
سینوپس	نسل

ډولونه

په ځینې ډلبندیانو کې د سینوپس نسل تریتون په هیپسپلو تریتون نسل کې دلبندي شوي د ۲۰۱۹ کال تر اکتوبر پورې یې پېژندل شوي ډولونه دي:

انځور	ساینسي نوم	عام نوم	سیمه
	<i>Cynops chenggongensis</i>	چېنگونگ د یونان ولسوالۍ د چېنگونگ سور گېډی تریتون	
	<i>Cynops cyanurus</i>	د نیله لکی سورگېډی تریتون	د چین گوډجو او یونان
	<i>Cynops ensicauda</i>	اوکیناوان تورې ته ورته لکی لرونکی تریتون	د جاپان روکیو د ټاپوگانو ټولګه
	<i>Cynops fudingensis</i>	د فوجیان د فودینگ سیمې سورگېډی تریتون	فوجیان
	<i>Cynops glaucus</i>		ګوانګدونګ، چین
	<i>Cynops orientalis</i>	چینایي سورگېډی تریتون	چین
	<i>Cynops orphicus</i>	ډایانګ تریتون	ګوانګدونګ، چین
	<i>Cynops pyrrhogaster</i>	جاپانی سور گېډی تریتون	جاپان
	<i>Cynops wolterstorffi</i>	د یونان د بند تریتون	د چین یونان سیمه
	<i>Cynops yunnanensis</i>		د چین یونان سیمه

چېنگونگ سور گېډی تریتون

Chenggong fire belly newt

د ډول علمي يا ساينسي نوم يې (Cynops chenggongensis) دی. د چين د تریتون يو ډول دی. د چين د يونان سيمي د چېنگونگ ولسوالی په شويتن کې پيدا کيږي.

ساينسي ډلبندي

يوکاريوټا	ډومين
ژوي	پاچايي
کورډاټا	فايلم
دوه ژواکي	کلاس
يورودېلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
سينوپس	نسل

چيوشيونگ سور گېډی تریتون

Chuxiong fire-bellied newt

د نيله لکۍ لرونکی سور گېډی تریتون نوم هم ورته اخلي. د ډول علمي يا ساينسي نوم يې (Cynops cyanurus) دی. د چين په گويجو او يونان سيمو کې پيدا کيږي. د تيتو هوارو ځمکو په لنډو ځنگلونو کې ژوند کوي. لاروای پړاو د تازه اوبو په ډنډونو کې تېروي. د ژوند لپاره د چاپېريال ويجاړونې يې د نسل غړي کم کړي.

ساينسي ډلبندي

يوکاريوټا	ډومين
ژوي	پاچايي
کورډاټا	فايلم
دوه ژواکي	کلاس
يورودېلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
سينوپس	نسل

توري ته ورته لکی لرونکی تریتون

Sword-tail newt

زېر گېډی تریتون، اوکیناوا تریتون نومونه هم ورته اخلي. د ډول علمي نوم يې (Cynops ensicauda) د جاپان د روکیو ټاپوگانو په ټولګه کې پیدا کيږي. د نسل غړي يې ډېر کم پاتي دي او نوم يې د جاپان د دوه ژواکو په سور نوملړ کې دی. پوستکی يې زهر ترشح کوي. پراخ سر او هوار پوستکی لري، تور تر نسواري پورې رنگ کې وي. ځیني يې ملا کې سور ته ورته نارنجي ټکي لري. نر يې تر ۱۲.۸ سانتي متره او ښځه يې تر ۱۸ سانتي متره پورې اوږدوالی لري. نر او ښځه يې ډيمورفېزم ښي: د ښځې لکې يې له خپلې تنې ډېره اوږده وي، د نر لکې يې ډېره لنډه وي. د ژوند لپاره چاپېريال يې د سيمو پراختيا ويجاړ کړی همداسې غټ کبان يې واړه بچيان ښکار کوي او دې چارو يې نسل د ورکېدو له خطر سره مخ کړی. له بل لوري سيمو کې د باراني اوبو د تخليه کولو لپاره کانگريټي لښي جوړ شوي، د باران اوبه يې يادو لښتيو ته وړي او له باران درېدو وروسته پکې مړه کيږي.

ساینسی دلبندی

یوکاریوتا	دومین
ژوي	پاچايي
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودپلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
سینوپس	نسل

فودینگ سور گېډی تریتون

Fuding fire belly newt

د ډول علمي نوم يې (*Cynops fudingensis*) دی. د چین د فوجیان د شمال ختیځ په فودینگ سیمه کې پیدا کیږي. د جنټیک له مخې چینایي سور گېډي تریتون ته ورته والی لري او په مورفولوجیکي توګه ډایانګ سور گېډي تریتون ته ورته دی خو له دواړو یې د ژوند سیمه جلا ده. په سینوپس نسل کې شامل دی خو یوه بله ډلبندی یې د چین له نورو تریتون سره په هیپ سیلو تریتون نسل کې ډلبندی کوي. سورگیدی فودینگ کوچنی تریتون دی او تر ۴ انچه پورې اوږدوالی لري. د ژوند لپاره د چاپېریال ویجاړونکي او نسل کمونکي یې سېلانیان، دوهم گام کې بنکاري ژوي لکه چونګېني او سور غوړي شمشتی دي، درېم گام د دوه ژواکو هغه مطالعه کوونکي دي کوم چې ژوي د مطالعي

لپاره راتولوي. د مثل د تولید لپاره اړینه ده چې لوی شمېر خپله کې سره ډله وي. په اړېل میاشت کې هڅې اچوي او خپله هره هڅې د اوبو د بوتو په پانو پسي نښلوي.

ساینسي ډلبندي

یوکاریوتا	ډومین
ژوي	پاچایي
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودپلا	ډله
سالاماندرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
سینوپس	نسل

چیناي سور گېډی تریتون Chinese fire belly newt

د منځنی کچې زهرجن پوستکی لري. د پوستکي ترشح کېدونکي زهر يې په بنسټيزه توگه ټېټرو ډوتوکسين دي. که چېرې يې زهر د انسان له پوستکي سره اړیکه کې شي پوستکی بې حسه کوي او نا ارامتیا پکې پیدا کوي خو که چېرې بدن ته يې داخل شي نو ژوند يې گواښلی شي .
د ډول علمي يا ساینسي نوم يې (*Cynops orientalis*) دی. له دوه تر څلور انچو پورې اوږدوالی لري. د تنې پاسه برخه يې تور او گېډه يې سور رنگ کې وي. د ژو پلورونکو هټيو کې پلورل کيږي او د کورني ژوي په توگه ساتل کيږي. د طبيعي چاپېريال په داسې سيمو کې ژوند کول خوښوي چېرې چې د اوبو ډنډونه موجود وي او گڼ واښه پکې وي.

ساینسي ډلبندي

یوکاریوتا	ډومین
ژوي	پاچایي
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودپلا	ډله
سالاماندرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
سینوپس	نسل

ډايانگ تریتون

Dayang newt

د ډول علمي نوم يې (Cynops orphicus) دی. اصلي ځای يې چين دی. په گوانگدونگ سيمه کې پيدا کيږي. په ۱۹۳۶ کې د مطالعي لپاره له ډايانگ سيمي نيول شوي وو. د چين په مرکزي فوجيان سيمه کې هم شته دي. په وړو ډنډونو او بندونو کې ژوند کوي او د ژمي د خوب لپاره ځنگلونه خوښوي. د انسانانو لخوا د ځنگل وهني يې د ژوند لپاره چاپېريال ويجاړ کړی او د نسل د غړو شمېر يې له گواښ سره مخ کړی.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډپلا
کورنی	سالامانډرېډای
فرعي کورنی	پلورو ډېليني
نسل	سينوپس

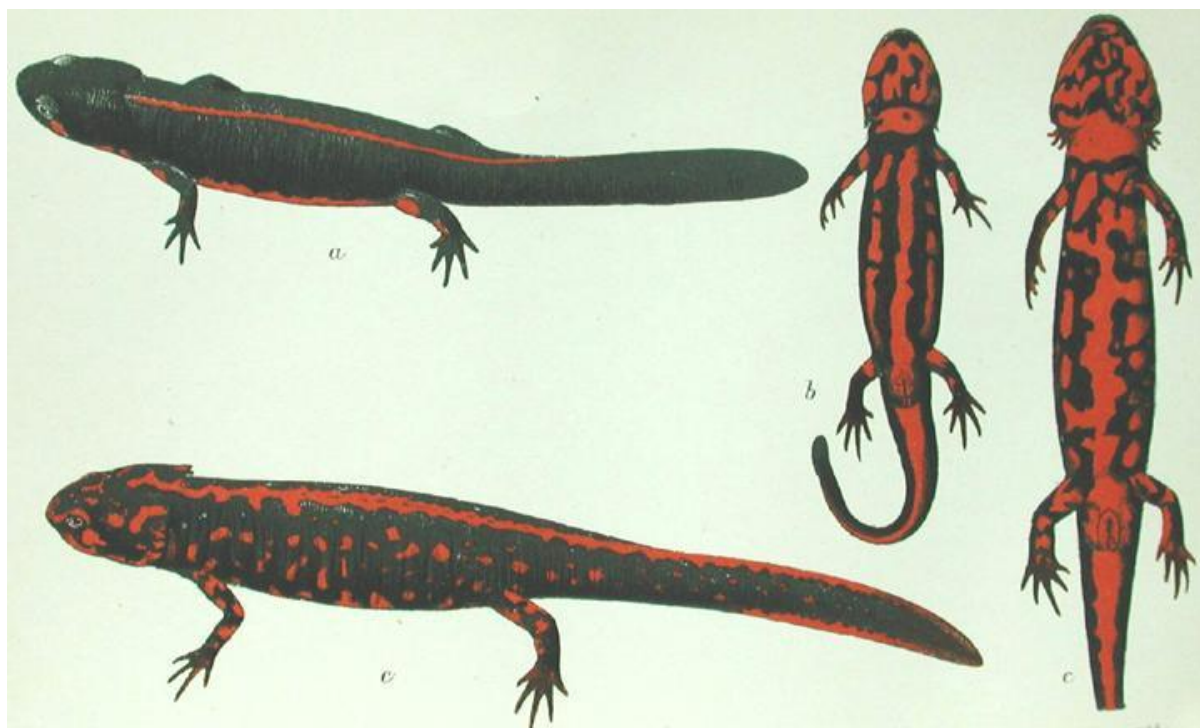
د يونان د بند تریتون

Yunnan lake newt

د ډول علمي نوم يې (Cynops wolterstorffi) دی. د تریتون په اوسمهال کې له منځه تللی ډول دی. د چین د يونان سیمې په کونمينگ بند کې پیدا کېده. په کمو ژورو اوبو کې يې ژوند کوه. له ۱۹۶۹ کال څخه را په دخوا په طبيعي چاپېريال کې نه دی ليدل شوی. د نسل د غرو د ورکېدو لامل يې ککړتيا، د ژوند لپاره د چاپېريال ويجاړونه او بنکاري ژوي دي. په انگرېزي کې ورته (Wolterstorff's newt) نوم هم اخلي او ياد نوم يې د جرمني د ځمکپوه او دوه ژواکو مطالعه کوونکي (Willy Wolterstorff) له نوم څخه اخيستل شوی.

ساينسي ډلبندي

يوکاريوټا	ډومين
ژوي	پاچايي
کورډاټا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
يورودېلا	پله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
سينوپس	نسل

جاپانی سور گېډی تریتون

Japanese fire-bellied newt

د ډول علمي نوم يې (Cynops pyrrhogaster) دی. اصلي ځای يې جاپان دی. د بدن پاسه برخه يې خيره رنگ لري خو د گېډې رنگ يې روښانه سور رنگ کې وي. له سيمې، جنټیک او عمر زیاتېدو سره يې رنگ کې بدلون رامنځته کېدای شي. بشپړ ودې ته رسېدلی يې له ۸ تر ۱۵ سانتي متره پورې اوږدوالی لري. پوستکي يې د بنسکاري ژو لپاره ټېټرو ډو ټوکسين زهر ترشح کوي او ياد زهر له خپلو خوړو تر لاسه کوي. زهر يې د عصابو نسجونه له منځه وړي.

د جاپان په ډېرو ټاپوگانو کې شته دي. په طبيعي ډنډونو او د انسان لخوا په جوړو شوو د اوبو تنو کې ژوند کولای شي، د ژوند يو پړاو په ځنگلونو او وښيزو سيمو کې تېرول خوښوي. له پسرلي تر د اوري پيل پورې د مثل توليد کوي. دواړه جنسونه يې د جنسي اړيکې په موده کې فېرومون توليدوي - فېرومون د يوه ژوندي لخوا توليد شوي داسې کيمياوي ماليکول ته وايي چې د همدې ژوندي په بل غړي کې ځانگړی چلند پيدا کوي.

هگي يې جلا وي او په درې اونيو کې له شاربل کېدو وروسته په لاروای بچيانو بدليږي. له پنځه تر شپږو مياشتو پورې موده کې يې لاروای د وړو بچيانو جوړښت ته بدليږي. د وړو بچيانو خواړه يې په خاوره کې ژوند کوونکي واړه ژوي دي، غټ يې د حشرو په مختلفو ډولونو، د چونگښو په بچيانو، او د بل تریتون په هگيو ځان تغذيه کوي. که چېرې د بدن يوه برخه له لاسه ورکړي بېرته وده کوي. د نسل غړي يې د کورني ژوي په توگه د پلور له امله او د ناروغيو له امله کم شوی.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يورودېلا
کورنی	سالامانډرېدای
فرعي کورنی	پلورو ډېليني
نسل	سينوپس

لیسوتریتون

Lissotriton

د تریتون نسل دی، د اروپا په مختلفو هیوادونو کې پیدا کیږي، د کوچنی اسیا په ځینې سیمو کې هم شته دي. لکه د تریتون د نورو ډولونو په څېر خپله لاروای دوره په اوبو کې تېروي، بشپړ ودي ته رسېدلی یې په وچه کې ژوند کوي او د مثل د تولید لپاره بېرته اوبو ته ګرځي. دا واړه ډولونه باید په تریتوروس نسل کې ډلبندي شوي وای خو فیلوژنتیک څېړنې یې دا ګروپ د پارافیلوټیک په توګه بڼي. لیسوتریتون نوم په لمړي ځل په ۱۸۳۹ کې توماس بېل کارولی وروسته د کوچنی تنی لرونکي تریتون ډول لپاره د کوم چې علمي نوم (Lissotriton vulgaris) دی کارول شوی. تر اوسه پورې یې په پلورو ډیلیني فرعي کورنۍ کې ټاکل شوی فیلوژنتیک ځای نه دی مالوم.

د جوړې خوبوونه

د تکامل په بیولوژي کې د بڼې لخوا د جوړه کېدو لپاره د نر خوبول اړین مفهوم دی ځکه چې د نر او بڼې تر منځ د بریالي مثل تولید راز پکې نغښتی. په لیسوتریتون نسل کې په (Lissotriton vulgaris) ډول تجربه شوي. په تجربه کې د یاد ډول بڼینه په پر له پسې ډول له دوه نرانو سره جوړه کړل شوي هر نر یې له بڼینه سره د مختلفې کچې جنټیکي توپیر لره. په پایله کې هغه نر کوم چې په جنټیکي توګه له بڼې سره ډېر توپیر لره د مثل تولید په بڼه توګه کړی او کوم نر چې په جنټیکي توګه ورسره نږدېوالی لره بڼې له دې نر سره له مثل تولید کولو ډډه کړي.

ډولونه

په لیسوتریتون کې تر اوسه د تریتون لس ډولونه شامل کړل شوي. ځینې ډولونه یې د ځینو مسلکي کسانو لخوا فرعي ډولونه ګڼل شوي خو ټول مسلکي کسان پرې توافق نه لري.

-د بوسکا تریتون

-یونانی تریتون

-د پراخو منګول لرونکی تریتون

-ایټالوی تریتون

-د کوسویګ هوار تریتون

-د قفقاز هوار تریتون

-د کارپاتیان غره تریتون

-اروپایی تریتون

ساینسی دلبندی

یوکاریوتا	دومین
ژوي	پاچایي
کورډاټا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یوروډپلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
لیسو تریټون	نسل

د بوسکا تریټون

Bosca's newt

د ډول ساینسی نوم یې (Lissotriton boscai) دی پخوانی ساینسی نوم یې (Triturus boscai) وو. د ایبیریا تریټون په نوم هم یادېږي. په پرتغال او د هسپانیا په لویدیځ کې پیدا کېږي. نوم یې د هسپانیا د دوه ژواکو د مطالعه کوونکي اډوارډو بوسکا له نوم څخه اخیستل شوی.

تشرېح

د بنځي د بدن اوږدوالی یې د نر په پرتله زیات وي. کله چې له اوبو بهر ژوند کوي د ملا په اوږدو کې د مرغړیو له امله زیروالی لري. د بدن رنگ یې نسواري، زېر رنگه او یا تېز شین رنگه وي. د گډې لاندې برخه یې نارنجي رنگ لري. نر یې د لکۍ په څوکه کې بهر ته وتلی روښانه رنگ ته وده ورکوي. د مثل د تولید په موده کې لکه د نورو په څېر ښکارېدونکي یا لیدل کېدونکي نه وي.

د ژوند چاپېریال

تر ډېره په اوبو کې ژوند کوي. په ډنډونو کې پیدا کېږي خو د انسانانو لخوا د اوبو په جوړو شوو تنو کې هم ژوند کولای شي. د نسل غړي یې له خطر سره نه دي مخ او سیمه کې په کافي اندازه شته دي.

ساینسی دلبندی

یوکاریوتا	دومین
ژوي	پاچایي
کورډاټا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یوروډپلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
لیسو تریټون	نسل

د يونان هوار تریتون

Greek smooth newt

د ډول ساينسي نوم يې (*Lissotriton graecus*) دی. د تریتون يو ډول دی، د بالکان په سوېل کې، کرواېشيا، مونتنېگرو، البانيا، د مكدونيا په شمال کې، بلغاريا او يونان کې پيدا کيږي. په ۱۹۰۶ کال کې ويلي وېلټرستوف د (*Triton vulgaris graeca*) په توگه تشرېح کړی وو او د هوار تریتون فرعي ډول يې گڼلی وو خو وروسته جنټيکي مالوماتو په گوته کړه چې له هوار تریتون سره گډ پلرونه نه لري. په ۲۰۰۹ کال کې (*Dubois and Raffaëlli*) دواړو دا وموندله چې ځينې فرعي ډولونه د يونان د هوار تریتون په شمول فرعي ډولونه نه دي بلکې جلا ډولونه دي. ماليکولي فيلوجنټيک بنودلې چې د يونان له هوار تریتون سره تر ټولو نږدې تړاو لرونکی د اناتوليا کوسويگ هوار تریتون دی .

د يونان هوار تریتون د تریتون له نورو هوارو ډولونو سره په هغو ځانگړنو کې توپير لري کومې چې د بشپړ ودې پرمهال نر کې راڅرگنديږي. نر يې په ملا کې تاج لري کوم چې تر يو ملي متر پورې لوړوالی لري. گېډه کې يې د بل رنگ خالونه وي. د لکۍ د لاندې برخې پای کې يې ډېری وخت خالونه نشته وي. د وروستيو پښو منگولي يې د مخکينيو په پرتله ډېره وده کوي. د ژوند چاپېريال کې يې د کبانو ساتنې او د کبانو پرېښودنې منفي اغيز لرلای دی.

ساینسی دلبندی

یوکاریوتا	دومین
ژوی	پاچایی
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکی	کلاس
یوروډیلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېلینی	فرعی کورنی
لیسو تریتون	نسل

د پراخو منگولو لرونکی تریتون

Palmate newt

د ډول علمي نوم یې (*Lissotriton helveticus*) دی. په لویدیځې اروپا کې پیدا کېدونکی د تریتون ډول دی. له انگلستان د هسپانیا تر اېبریا ټاپوزمې پورې پیدا کېږي. له پنځه تر لس سانتې متره پورې اوږدوالی لري. زیتون ته ورته یا نسواري رنگ کې وي، په خپل رنگ کې د بل رنگ خالونه لري. د ګډې رنگ یې له زېر رنگه تر نارنجي رنگه پورې وي. په سر او مخ کې کرښې لري. د مثل تولید کوونکی نر یې د لکۍ پای کې فایبر ته ورته شکل ته وده ورکوي. په ملا کې نرم تاج ته ورته جوړښت لري او د وروستیو پینو منگولي یې د ګوتو ترمنځ پرده لري .

د ژوند لپاره چاپېریال یې ځنګلونه، ښوونه، څرخایونه او واړه باغونه دي. د شپې لخوا فعالیت کوونکی دی. په پسرلي کې چې کله د ژمي له خوب وپښ شي داسې د اوبو تنو ته د مثل د تولید لپاره ځي چېرې چې کبان نشته وي. د جنسي اړیکې لپاره له چلند خپلولو او څرګندولو وروسته نر سپرم بهر ته باسي او ښځه یې خپل مقعد کې داخلوي. لاروای بچیان یې له لاروای دورې وروسته د اېفټ یا ځوانی پړاو تېروي او وروسته بشپړ ودي ته رسېږي. جنسي بلوغ ته په درې کلنۍ کې رسېږي. په وحشي چاپېریال کې تر ۱۲ کالو پورې عمر لري. د غړو شمېر یې هره سیمه کې زیات دی او د ورکېدو له خطر سره نه دي مخ.

ساینسي ډلبندي

یوکاریوتا	ډومین
ژوي	پاچایي
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یوروډیلا	پله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډیلیني	فرعي کورنی
لیسو تریټون	نسل

ایټالوی تریټون Italian newt

د ډول علمي نوم یې (*Lissotriton italicus*) دی. د ایټالیا د گرمو سیمو په ځنګلونو او بوټو لرونکو ځمکو کې پیدا کیږي. د تازه اوبو په ډنډونو کې، څر ځایونو کې، د کرنې ځمکو کې، د کلیوالو سیمو باغونو کې، کانالونو کې هم شته وي. د طبیعي ځمکو جوړښت کې د بدلون له امله او په سیمه کې د برید کوونکو ډولونو له امله یې د ډول غړي کم شوي. د ډول مخکینی ساینسي نوم یې (*Triturus italicus*) خو کله چې د (*Triturus*) نسل سره ووېشل شو په لیسوتریتون نسل کې ډلبندي کړل شو. تر ډېره د ایټالیا په سوېل کې پیدا کیږي او په شمالي سیمو کې ډېر کم ژوند کوي.

ساینسي ډلبندي

یوکاریوټا	ډومین
ژوي	پاچایي
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یوروډپلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېلیني	فرعي کورنی
لیسو تریټون	نسل

د کوسویگ هوار تریتون

Kosswig's smooth newt

د ډول علمي نوم يې (*Lissotriton kosswigi*) دی. د اناتولیا په شمال ختیځ کې پیدا کيږي. په ۱۹۵۵ کال کې په تریتوروس نسل کې شامل کړل شوی وو او د ډول مخکینی ساینسي نوم يې (*Triturus vulgaris kosswigi*) و، همداسې د هوار تریتون فرعي ډول گڼل کېده. وروسته له دې چې جنټیکي مالوماتو په ډاگه کړه چې له هوار تریتون سره گډ پلرونه نه لري نو په ۲۰۰۹ کال کې په لیسو تریتون نسل کې د جلا ډول په توگه ډلبندي شو. تر ټولو نږدې ورسره تړاو لرونکی د یونان هوار تریتون دی. بشپړ ودې ته رسېدلی نر يې د مثل د تولید پرمهال نوې ځانگړنې پیدا کوي کوم چې د هوار تریتون له نورو ډولونه سره توپیر لري.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوتا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاتا
کلاس	دوه ژواکي
پله	یوروډېلا
کورنی	سالامانډرېډای
فرعي کورنی	پلورو ډلبندي
نسل	لیسو تریتون

د قفقاز هوار تریتون

Caucasian smooth newt

د ډول علمي نوم يې (*Lissotriton lantzi*) دی. په روسیه له ډون سیند سره نږدې، جورجیا، ارمنستان، ازاربایجان او د ترکی شمال ختیځ کې پیدا کيږي. د سمندر په سطحه کې او د سمندر له سطحې تر ۲۵۰۰ متره پورې لوړو سیمو کې ژوند کوي. مخکې د هوار تریتون فرعي ډول گڼل کېده اوس جلا ډول گڼل کيږي. بشپړ ودې ته د رسېدلي نر ځانگړنې يې د هوار تریتون له د نر له ځانگړنو سره توپیر لري.

ساینسي ډلبندي

یوکاریوتا	دومین
ژوي	پاچایي
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودپلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډبلیني	فرعي کورنی
لیسو تریتون	نسل

د کارپاتیان غره تریتون

Carpathian newt

د مونتاندون تریتون په نوم هم یادیږي. د ډول ساینسي نوم یې (*Lissotriton montandoni*) دی. په چېک جمهوریت کې، رومانی، سلواکیا، پولنډ او یوکرین کې پیدا کیږي. تر لس سانتي متره پورې اوږدوالی لري. په سیندونو، د گرمو سیمو ځنگلونو، تازه اوبو، ډنډونو، څرخایونو کې ژوند کوي. د ژوند لپاره د چاپیریال د ویجاړېدو له امله یې شمېر کم شوی .

د داسې سیمو تر څنګ ژوند کوي چېرې چې د مثل تولید کولای شي. ډېری وخت د نسکورو شوو ونو لاندې پټ وي. د مثل د تولید موده یې په پسرلي کې ده. په یوه کال کې یې پنځه تر ۲۵۰ پورې هګۍ اچوي. د هګیو د شاربل کېدو موده یې له تودوڅي سره تړاو لري او له یوې تر څلورو اونیو پورې په بچیانو بدلیږي. په دولسو اونیو کې یې د لاروای بچیانو بدن بدلون مومي. جنسي بلوغ ته په درې کلونو کې رسېږي .

پنځه یې د نر په پرتله اوږده وي. کوم چې اوبو کې د ژوند پرا او ترسره کوي هوار پوستکی لري او کوم چې په وچه کې د ژوند پرا او ترسره کوي پوستکی یې د مرغړیو له امله زیروالی لري. سر کې یې درې ژورې لارې موجودې وي. د بدن پاسه برخه یې زېړ رنګه نسواري او یا زیتونو ته ورته نسواري رنګ کې وي او د تېز رنګ خالونه پکې وي، د تنې لاندې برخه یې زېړ یا نارنجي رنګ لري. د مثل د تولید په موده کې یې نر د لکۍ له پاسه تاج ته ورته جوړښت پیدا کوي او د لکۍ څوکه کې یې روښانه رنګ پیدا کیږي.

ساینسي ډلبندي

یوکاریوتا	دومین
ژوي	پاچایي
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودپلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډبلیني	فرعي کورنی
لیسو تریټون	نسل

د شمېټلر هوار تریټون

Schmidtler's smooth newt

د ډول علمي نوم يې (*Lissotriton schmidtleri*) دی. په شمال لوېدیځ یونان او شمال ختیځې بلغاریا کې پیدا کیږي. له بوسفوروس تر اناتولیا پورې سیمه کې هم شته دي. په ۱۹۸۸ کال کې کریستوفر رکس ورتي په لمړي ځل تشرېح کړی او په تریټوروس نسل کې يې د هوار تریټون د فرعي ډول په توګه ډلبندي کړی وو، پخوانی ساینسي نوم يې (*Triturus vulgaris schmidtleri*) دی. وروسته وموندل شوه چې له هوار تریټون سره ګډ پلرونه نه لري او تریټوروس نسل سره ووېشل شو. په ۲۰۱۷ کې په لیسوتریټون نسل کې د جلا ډول په توګه ډلبندي شول .

ودې ته رسېدلی نر يې د مټل د تولید پر مهال داسې ځانګړنې پیدا کوي کومې چې له هوار تریټون سره توپیر لري. نر يې له ۵ تر ۷ سانتي متره پورې اوږدوالی لري. ملا کې تاج يې تر ۲ ملي متره پورې لوړوالی لري او جوړښت يې غابونو ته ورته وي. د مټل د تولید پر مهال د لیسوتریټون نسل د نورو ډولونو په څېر د لکۍ څوکه کې روښانه رنگ ته وده نه ورکوي.

ساینسي دلبندي

یوکاریوتا	دومین
ژوي	پاچايي
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودپلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
لیسو تریتون	نسل

هوار تریتون

Smooth newt

اروپايي تریتون، د شمالي تریتون او عام تریتون نومونه هم ورته اخلي. د ډول ساینسي نوم يې (*Lissotriton vulgaris*) دی. په اروپا کې او د اسيا په ځینو سیمو کې پیدا کېږي. وروسته استرالیا ته هم انسانانو انتقال کړي. د بدن پاسه برخه يې نسواري ته ورته رنگ لري او په خپل رنگ کې د بل رنگ خالونه لري، د گېډې رنگ يې له سپین تر نارنجي پورې امکان لري. اوږدوالی يې له ۸ تر ۱۱ سانتي متره پورې رسېدلی شي. نر يې تر بنځې اوږد وي. کله چې په وچه کې د ژوند پړاو ترسره کوي پوستکي يې هوار او وچ وي خو کله چې اوبو ته د مثل د تولید لپاره کډوال شي پوستکي يې نرمېږي. نر يې د مثل د تولید پرمهال روښانه رنگ پیدا کوي او ملا کې يې تاج وده کوي. په ۱۷۵۸ کال کې کارل لینیاس کربوری گڼلی وو .

هوار تریتون تر ډېره خپل ژوند په وچه کې تېروي. د شپې لخوا فعالیت کوي او د ورځې لخوا پټ وي. هر ډول چاپېریال سره بلدتیا پیدا کولای شي : له طبیعي چاپېریال نیولي تر نیمه طبیعي چاپېریال پورې، پارکونو، ځنگلونو او باغونو کې په ډېره اسانۍ ژوند ته ادامه ورکولای شي. خواړه يې حشرې او د ځمکې چونجیان او نور بی شمزي دي خو خپله د مارانو، مرغانو او کبانو خواړه دي. د پسرلي او اوږي تر منځ په ډنډونو او ډنډونو ته ورته د اوبو تنو کې د مثل تولید کوي. خپلي هگي د اوبو د بوټو په پانو اچوي. هگي يې له لس تر شلو ورځو پورې موده کې په لاروای بچیانو بدلېږي. مخکې تر دې چې په وچه کې د ځوانۍ د پړاو لپاره بدلون ومومي د لاروای په توگه تر درې میاشتو پورې وده کوي. بلوغ ته په درې کلنۍ کې رسېږي او تر ۱۴ کالو پورې ژوند کولای شي.

ساینسی دلبندی

یوکاریوتا	دومین
ژوی	پاچایی
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودپلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېلیني	فرعي کورنی
لیسو تریتون	نسل

نیورپرگوس

Neurergus

په سالامانډرېډای کورنی کې د تریتون نسل دی. په ترکیه او ایران کې پیدا کیږي. د رنگ له امله یې ځینې خلک په بندو ځایونو کې د نسل اخیستنې لپاره ساتي. په طبیعت کې داسې سیندونو او ډنډونو کې ژوند خوښوي چې چار چاپېره یې ځنگلونه او بوټي موجود وي. د نیورپرگوس نسل د ټولو ډولونو شمېر کم پاتې دی او د ورکېدو له خطر سره مخ دي. د غرو د شمېر د کمېدو لامل یې د ژوند لپاره د چاپېریال ویجاړونه او دویم ګام کې د کورنیو ژو په توګه د ساتنې لپاره د دې ژو له طبیعت نیونه ده. د نیورپرگوس ډولونه معمولا تیز رنگ لري : له نسواري تر تور پورې رنگونو کې شته

دي په کوم کې چې د سپين، زېر يا نارنجي رنگ کړنې او خالونه موجود وي. لکه د تریتون د نورو ډولونو په څېر وروستيو پښو کې پنځه گوتې لري.

ډولونه

تر اوسه يې څلور ډولونه پېژندل شوي :

انځور	ساينسي نوم	عام نوم	سيمه
	<i>Neurergus barani</i>		ترکيه
	<i>Neurergus crocatus</i>	د ازاربايجان تریتون	ايران، عراق او ترکیه
	<i>Neurergus derjugini</i>	د کوردستان تریتون	ايران او ممکن په ترکیه او عراق کې هم شته وي
	<i>Neurergus kaiseri</i>	د لورستان تریتون	د ايران د زگروس غره په سوېل کې
	<i>Neurergus strauchii</i>	د اناتوليا تریتون	ترکيه

ساينسي ډلبندي

يوکاريوټا	ډومين
ژوي	پاچايي
کورډاټا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
يورودېلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
نيوربرگوس	نسل

د ازار بايجان تریتون

Azerbaijan newt

د یورمیا بند تریتون یا د زېرو خالونو لرونکی تریتون په نومونو هم یادېږي. نوم یې د " ازار بايجان تریتون " دی خو په ازار بايجان هېواد کې نشته دي بلکې د ایران په ازار بايجان سیمه کې پیدا کېږي. د ډول علمي نوم یې (Neurergus crocatus) دی. د یورمیا بند لویدیځ لور ته غرونو کې، په شمال لویدیځ ایران کې، په شمال ختیځ عراق او سوېل ختیځه ترکیه کې پیدا کېږي.

له ۱۶ تر ۱۸ سانتي متره پورې اوږدوالی لري. لکۍ یې له تنې اوږده وي. هوار پراخ سر لري او پراخوالی یې د تنې له سور زیات وي. گرد شوی پوز یا اوربوز لري. د بدن غړي یې ځواکمنه وده کوي، او منگولې یې ډېلې گوتي لري. ملا یې له نسواري تر تور پورې رنگ کې وي او په دې رنگ کې زېږې کرښې یا خالونه موجود وي. د نر د گېډې رنگ یې سور رنگه نارنجي او د ښځې زېږ رنگه وي. په څلور کلنۍ کې جنسي بلوغ ته رسېږي او په بند ساتل شوي ځای کې له ۱۲ تر ۱۵ کالو پورې عمر لرلای شي. کله چې د مثل تولید وکړي ودي ته رسېدلي یې بېرته ځنگلونو کې خپرېږي.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنۍ	سالاماندرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	نیوربرگوس

د کوردستان تریتون

Kurdistan newt

د لوېدیځ ایران او شمال ختیځ عراق په کردستان سیمه کې پیدا کېږي. د ډول ساینسي نوم یې (Neurergus derjugini) دی. دوه فرعي ډولونه هم لري : ساینسي نومونه یې (Neurergus derjugini derjugini and Neurergus derjugini microspilotus) دي. دوېم فرعي ډول ته یې ځینې خلک اورومان داغ تریتون عام نوم هم اخلي. په ۱۹۱۶ کې نېستروف مطالعه کړي او ډلبندي کړي وو. په مایټوکونډریل د ډي اېن اې لړۍ کې یې فرعي ډولونه ډېر کم توپیر لري، د جېن نیوکلېډ په لړۍ کې هم کم توپیر سره لري - په بیولوجي کې نیوکلېډ د حجرې هستې سره تړاو لرونکي ته وايي .

په وړو ډنډونو او روانو لښتنيو کې پیدا کېږي. د غړو شمېر یې د وچکالی، ککړتیا، د کورني ژوي په توگه د سانتي لپاره له طبیعت د نیوني له امله کم شوی.

ساینسی دلبندی

یوکاریوتا	دومین
ژوی	پاچایی
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودپلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېلیني	فرعي کورنی
نیورپرگوس	نسل

د اناتولیا تریتون

Anatolia newt

د ترکی په اناتولیا یا کوچنی آسیا کې پیدا کیږي. خواره یې حشرې دي. د غرو شمېر د طبیعي چاپیریال د ویجاړېدو له امله کم شوی. په انگریزی کې ورته (Strauch's spotted newt) نوم هم اخلي. ساینسی نوم یې (Neurergus strauchii) دی.

ساینسی دلبندی

یوکاریوتا	دومین
ژوي	پاچایي
کور داتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودپلا	دله
سالاماندر پدای	کورنی
پلورو دبلیني	فرعي کورنی
نیوربرگوس	نسل

د لورستان تریتون

Luristan newt

د قیصر تریتون، د قیصر غره تریتون، قیصر خال لرونکی تریتون، امپراتور خال لرونکی تریتون نومونه هم ورته اخلي. د ډول ساینسی نوم یې (Neurergus kaiseri) دی. د ایران په زگروس غره کې پیدا کیږي. د ډول غري یې ډېر کم پاتې دي او له همدې امله یې په ځینو ژوبنونو کې د نسل اخیستنې پروگرام پیل شوی. د سیمې داسې لښتنيو کې پیدا کیږي چې د وچو سیمو بوټي ترې چار چاپېره موجود وي. په ډنډونو کې هم ژوند کوي. د کال په لویه برخه کې د سیمې اوبه وچېږي او دا موده په ځنگلونو کې تېروي. تر ډېره د څېړنیو او پستې د ونو په باغونو کې پټیږي. په یاده موده کې تر ډېره د ژمي خوب کوي. اوسنی مطالعه ښي چې د اقلیم د بدلون له امله د ایران سوېل ته هم کډوال شوي.

ساینسی دلبندی

یوکاریوتا	دومین
ژوي	پاچایي
کور داتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودپلا	دله
سالاماندر پدای	کورنی
پلورو دبلیني	فرعي کورنی
نیوربرگوس	نسل

اوماتو تريتون

Ommatotriton

کری لرونکی یا کرینی لرونکی تريتون (banded newts) يي عام نوم دی. د تريتون نسل دی. درې ډولونه پکې شامل دي. په لوېديځه اسيا او قفقاز سيمه کې پيدا کيږي. په نسل کې شامل درېواره ډولونه مخکې په تريتوروس نسل کې ډلبندي شوي وو .

ډولونه

تر اوسه يي درې ډولونه پېژندل شوي :

-د شمال کری لرونکی تريتون

-د سوېل کری لرونکی تريتون

-درېم ډول يي عام نوم نه لري او په خپل ساينسي نوم (Ommatotriton nesterovi) پېژندل کيږي

ساینسی دلبندی

یوکاریوتا	دومین
ژوي	پاچايي
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودپلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
اوماتو تریتون	نسل

د شمال کړی یا کرېني لرونکی تریتون

Northern banded newt

د روسی په سوېل کې، د ارمنستان او جورجیا په لوېدیځ قفقاز کې او د ترکی په شمال ختیځ کې پیدا کیږي. د ډول ساینسی نوم یې (Ommatotriton ophryticus) دی. مخکې د سوېل کرېني یا کړی لرونکي تریتون فرعي ډول گڼل کېده خو په ۲۰۰۵ کې (Litvinchuk and colleagues) جلا ډول وگڼه.

د لکۍ اوږدوالی یې له سر او تنې سره برابر وي. د بدن غړي او گوتې یې اوږدې وي خو په نر کې د ښځې په پرتله زیات اوږدوالی لري. پوستکی یې هوار وي خو کمه اندازه زیږوالی لري. په وچه کې چې کله د ژوند پړاو ترسره کوي ملا کې یې سورالی پیدا کیږي. کله چې اوبو کې د ژوند پړاو ترسره کوي گډه او ملا یې زیتونو ته ورته نسواري رنگ کې وي. د مثل د تولید پرمهال یې د نر په ملا کې تاج ته ورته جوړښت وده کوي.

په داسې ځنگلونو کې ژوند کوي چې د نختر ونې وي او یا یې هر کال ونې پانې رڅوي. د مثل د تولید لپاره بېرته د ډنډونو اوبو ته تگ کوي. معموله په وچه کې د ژمي خوب کوي خو په جنوري کې هم بشپړ وډې ته رسېدلي په اوبو کې لیدل شوي. د ډول د غړو شمېر یې د غوییزو د څر له امله، د بندونو د جوړونې له امله، د لنډو ځمکو د ویجاړونې له امله کم شوی. له دې پرته سیمو ته د راکون د خپرېدو له امله او د سوداگرۍ لپاره د نیونې له امله هم کم شوي.

ساینسی دلبندی

یوکاریوتا	دومین
ژوی	پاچایی
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودپلا	پله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
اوماتو تریټون	نسل

د سوېل کرښې یا کرۍ لرونکی تریټون

Southern banded newt

د ارمنستان په لوري ولایت کې، عراق، اردن، اسراییل، لبنان او سوریه کې پیدا کیږي. د ډول علمي نوم یې (*Ommatotriton vittatus*) دی. دوه فرعي ډولونه لري یو یې (*O. v. vittatus*) په ترکیه، اسراییل او سوریه کې پیدا کیږي او بل یې (*O. v. ciliensis*) یوازې په ترکیه کې دی. ښځه یې له نر کمه اندازه وړه وي. د گرمو سیمو د ځنگلونو او څرخیانو د اوبو په مختلف ډوله تنو کې ژوند کوي. په داسې اوبو کې ژوند خوښوي چې تېزابیت یې له ۷.۵ تر ۸ پورې او تودوخه یې له ۸.۷ تر ۱۴ درجو پورې وي.

د پسرلي له پیل څخه د اوږي پیل پورې د مثل تولید کوي. د مثل د تولید پرمهال کمو ژورو ورو بهېدونکو اوبو ته ځي. که چېرې اوبو کې واښه او بوټي نه وي نو بیا اوبو کې تیرې یا لرگي لتوي تر څو خپلې هڅې پکې واچوي. په دې مودې کې یې نر د ښځې د جذب کولو لپاره په ملا کې تاج ته وده ورکوي او روښانه رنگ پیدا کوي. نر یې د مثل د تولید لپاره سیمه ټاکي او خپلې ټاکلې سیمه کې په

بل نر برید کوي. بنځه يې د مختلفو نرانو سپرم په خپل مقعد کې مني. د هڅيو القاح يې داخل کې ترسره کيږي.

ساینسي ډلبندي

یوکاریوټا	ډومین
ژوي	پاچایي
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یوروډیلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنۍ
پلورو ډېلیني	فرعي کورنۍ
اوماتو تریټون	نسل

پاكي تريټون، پاشي تريټون يا پاچي تريټون

Pachytriton

د تريټون نسل دی. د چين په سوېل ختيځ کې پيدا کيږي. ټول لس ډولونه پکې شامل دي. پايدل ته ورته لکۍ لرونکي تريټون او چينايي تريټون نومونه هم ورته اخلي.

ساينسي ډلبندي

يوکاريوټا	ډومين
ژوي	پاچايي
کورډاټا	فايلم
دوه ژواکي	کلاس
يورودېلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
پاكي تريټون، پاشي تريټون يا پاچي تريټون	نسل

انځور

ساينسي نوم

سيمه

*Pachytriton
airobranchiatus*

د چين گوانگډونگ

Pachytriton archospotus

د چين هيونان، جيانگسي، گوانگډونگ

Pachytriton brevipes

د چين سوېل

Pachytriton changi

د چين گوانگډونگ

Pachytriton feii

د چين د هينان په سوېل کې

Pachytriton granulosus

جېجيانگ

Pachytriton inexpectatus

د چين گوانگسي، هيونان، گوانگډونگ او گوېجو ولايتونه

Pachytriton moi

د چين گوانگسي

Pachytriton wuguanfui

د چين په سوېل کې هيونان او گوانگسي

Pachytriton xanthospilos

د چين گوانگډونگ او گوانگسي

عام نوم نه لري او په علمي نوم پېژندل كيږي .

Pachytriton archospotus

په پاكي تريټون نسل كي د تريټون ډول دي. د چين په سوېل كي پيدا كيږي.

عام نوم نه لري او په خپل علمي نوم پېژندل كيږي .

Pachytriton changi

په پاكي تريټون نسل كي د تريټون يو ډول دي. د چين په گوانگډونگ كي پيدا كيږي.

عام نوم نه لري او په خپل علمي نوم پېژندل كيږي .

Pachytriton feii

په پاكي تريټون نسل كي د تريټون يو ډول دي. د چين د هېنان په سوېل ختيځ كي او د انهوي په هوانگشن غرونو كي پيدا كيږي.

عام نوم نه لري او په خپل علمي نوم پېژندل كيږي .

Pachytriton granulosus

په پاكي تريټون نسل كي د تريټون يو ډول دي. د چين په ژېږيانگ غرونو كي پيدا كيږي.

عام نوم نه لري او په خپل علمي نوم پېژندل كيږي .

Pachytriton inexpectatus

په پاكي تريټون نسل كي د تريټون ډول دي. د چين په سوېل كي په گوېجو، هيونان، گوانگډونگ او گوانگسي ولايتونو كي پيدا كيږي. ډېرى خلك يې د كورني ژوي په توگه ساتي او له همدې امله سوداگريز ارزښت لري .

د گوتو تر منځ يې وړه كمه څرگنده پرده موجوده وي. په گېډه كي يې سور رنگه نارنجي نښانونه موجود وي. د غرونو په ويالو كي ژوند كوي. د شپې لخوا فعاليت كوي او د اوبو په حشرو ځان تغذيه كوي. د مثل توليد د اوږي په پيل كي كوي.

عام نوم نه لري او په خپل علمي نوم پېژندل كيږي .

Pachytriton xanthopilos

په پاكي تريټون نسل كي د تريټون ډول دي. د چين په سوېل كي په گوانگډونگ او گوانگسي ولايتونو كي پيدا كيږي .

عام نوم نه لري او په خپل علمي نوم پېژندل کيږي .

Pachytriton moi

په پاكي تریتون نسل کې د تریتون ډول دی. اصلي ځای يې د چین په سوېل کې گوانگسي ولايت دی .

عام نوم نه لري او په خپل علمي نوم پېژندل کيږي .

Pachytriton wuguanfui

په پاكي تریتون نسل کې د تریتون ډول دی. د چین په هیونان او گوانگسي ولایتونو کې پیدا کيږي.

خالداره پایدل ته ورته لکی لرونکی تریتون

Spotted paddle-tail newt

د ډول علمي نوم يې (Pachytriton brevipes) دی. د چین په سوېل ختیځ کې دوه ژواکی تریتون دی. ساینسي نوم يې په ۱۸۷۶ کې ایښودل شوی. بې خالو پایدل ته ورته لکی لرونکی تریتون ته ورته والی لري. په لښتو کې ژوند کوي او په خپله لکی لامبو وهي .

بې څوکي پخ بدن لري. د نرم پوستکي لرونکي، اوبو کې ژوند کونکي دي. غټ هوار شوي پلن سرونه لري. د دواړو پوستکي او سږو په ذریعه سا اخلي. د ملا رنگ يې له تېز نسواري تر چاکلېټ ته ورته پورې رنگ کې وي، په دې رنگ کې خالونه لري. د گېډي رنگ يې له روښانه نسواري تر تور پورې امکان لري. د مثل تولید کونکی نر يې ممکن په لکی کې نیله رنگ ته ورته روښانه رنگ پیدا کړي .

نران يې خپله سیمه ټاکي او خپلو سیمو کې په نورو برید کوي. بنځي يې ډېر کم وخت برید کونکی چلند لري. په وړو کبانو، چونجیانو او حشرو ځان تغذیه کوي. په پاکو، رڼو او په اکسیجن غني اوبو کې ژوند کوي. اوس وخت کې يې شمېر د اوبو د ککړتیا له امله کم شوی. که چېرې یو په بل برید وکړي او کمزوری يې له برید سره مقاومت ونشي کړای نو موقتاً له اوبو بهر تگ کوي.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
پله	یوروډپلا
کورنی	سالامانډرېډای
فرعي کورنی	پلورو ډېليني
نسل	پاكي تریتون، پاشي تریتون یا پاچي تریتون

پارامپزو تريتون

Paramesotriton

عام نوم يي زخي لرونکی تريتون دی، د اسيایي زخي لرونکی تريتون په نوم هم ياديري. د تريتون نسل دی. خوارلس ډولونه پکي شامل دي. په شمالي ويتنام کي او د چين په سوېل او سوېل لوېديځ کي پيدا کيږي. د ډېری ډولونو اصلي ځای يي چين دی. ځيني ډولونه يي د روانو اوبو په لښتو کي او ځيني د ولاړو اوبو په ډنډونو کي ژوند کوي. ورسره نږدې تړاو لرونکی نسل لاوتريتون دی .

د ملا رنگ يي تېز نسواري وي. د پوستکي څرگوالی يي هر ډول کي توپير لري له ډېر زير تر هوار پورې پوستکی لري. د هانگ کانگ زخي لرونکی تريتون يي زهري پوستکی او زهرجنی هکی لري.

ساينسي ډلبندي

يوکاريوټا	ډومين
ژوي	پاچايي
کورډاټا	فايلم
دوه ژواکي	کلاس
يورودپلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
پارا مېزو تريتون	نسل

د خالداره لکی زخي لرونکی تريتون

Spot-tailed warty newt

په پارامپزو تريتون نسل کي د تريتون ډول دی. د ډول ساينسي نوم يي (Paramesotriton caudopunctatus) يوازي په مرکزي چين کي پيدا کيږي. د ژوند لپاره چاپېريال يي د معتدلو او نيمه معتدلو سيمو د ټيټو ځمکو لاندې ځنگلونه او سيندونه دي. نر يي د بنځي پرته اورډوالي کي کمه اندازه لند وي.

ساينسي ډلبندي

يوکاريوټا	ډومين
ژوي	پاچايي
کورډاټا	فايلم
دوه ژواکي	کلاس
يورودپلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
پارا مېزو تريتون	نسل

چينايي زخي لرونكي تریتون

Chinese warty newt

په پارامپزوتریتون نسل کې د تریتون ډول دی. د ډول ساينسي نوم يې (Paramesotriton chinensis) دی. د چين په چونگ کينگ، هيونان، انهوي، ژېژيانگ، فوجيان، گوانگډونگ او گوانگسي ولايتونو کې پيدا کيږي. په مرکزي چين کې هم شته دي. د ژوند لپاره چاپېريال يې د معتدلو او نيمه معتدلو سيمو د ټيټو ځمکو لاندې ځنگلونه او سيندونه دي. همداسې په داسې ډنډونو کې هم شته وي کوم چې گڼ واښه لري. نر له ښځې کمه اندازه لند وي. د غړو شمېر يې د طبيعي چاپېريال د ويجاړونې له امله کم شوی.

ساينسي ډلبندي

يوکاريوټا	ډومين
ژوي	پاچايي
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
يورودېلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
پارا مېزو تریتون	نسل

تام داو سالاماندر

Tam Dao salamander

په پارامېزوتریتون نسل کې د تریتون یو ډول دی. د ویتنام سالاماندر په نوم هم یادېږي. د ډول ساینسي نوم يې (Paramesotriton deloustali) دی. د ژوند لپاره چاپېریال يې د معتدلو او نیمه معتدلو سیمو د ټیټو ځمکو لاندو ځنگلونه او سیندونه دي. د ډول د غړو شمېر يې د غېږي قانوني بنسټکار له امله او د طبیعي چاپېریال د ویجاړونې له امله کم شوی.

ساینسي ډلبندي

یوکاریوتا	ډومین
ژوي	پاچایي
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یوروپلا	ډله
سالاماندرېدای	کورنی
پلورو ډلبندي	فرعي کورنی
پارا مېزو تریتون	نسل

وانگاو زخي لرونکی تریتون

Wanggao warty newt

په پارامېزوتریتون نسل کې د تریتون ډول دی. د ډول ساینسي نوم يې (Paramesotriton fuzhongensis) د چین د گوانگسي ولايت په شمال ختيځ کې پیدا کيږي. د ټیټو ځمکو په وېشو پوښلو سیلابي ډنډونو کې ژوند کوي، د یادو سیمو په سیندونو او ویالو کې هم شته وي. همداسې د معتدلو او نیمه معتدلو سیمو د ټیټو ځمکو په لنډو ځنگلونو کې هم پیدا کيږي.

ساینسي ډلبندي

یوکاریوټا	ډومین
ژوي	پاچایي
کورډاټا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یوروډپلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
پارا مېزو تریتون	نسل

د گوانگسي زخي لرونکی تریتون

Guangxi warty newt

په پارامېزوتریتون نسل کې د تریتون یو ډول دی. د ډول علمي نوم يې (Paramesotriton guangxiensis) د چین په گوانگسي ولايت کې پیدا کيږي. د ژوند لپاره چاپېریال يې د معتدلو او نیمه معتدلو سیمو د ټیټو ځمکو لاندو ځنگلونه او سیندونه دي. د ډول د غړو شمېر يې د طبیعي چاپېریال د ویجاړونې له امله کم شوی.

ساینسي ډلبندي

یوکاریوټا	ډومین
ژوي	پاچایي
کورډاټا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یوروډپلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
پارا مېزو تریتون	نسل

د هانگ کانگ زخي لرونکی تریتون

Hong Kong warty newt

د هانگ کانگ تریتون نوم هم ورته اخلي. په پارامپزو تریتون نسل کې د تریتون ډول دی. په هانگ کانگ کې پیدا کېږي. د ډول ساینسي نوم یې (Paramesotriton hongkongensis) دی. د چین د گوانگډونگ ولایت له سمندر غاړو سره نږدې سیمو کې هم پیدا کېږي.

که چېرې وگواښل شي نو ځان رغروي او خپله گډه کې په روښانه نارنجي رنگ د زهرجنتوب پیغام لیري او سملاسي یې بدن زهر ترشح کوي. نر یې د مثل د تولید پر مهال لکۍ کې روښانه نیله رنگ پیدا کوي. هغی په یو ځایي نه اچوي بلکې هره هغی له اچولو پس په اوبو کې په پانو پسې نښلوي. قانون یې ساتنه کوي او په هانگ کې یې نیول، لرل، بنکار کول جرم گڼل کېږي.

په هانگ کانگ کې یوازینی پیدا کېدونکی یوروډېلا ژوی دی. ځینې مسلکي کسان یې د چینایي زخي لرونکي تریتون فرعي ډول گڼي خو دواړه د ژوند لپاره مختلف ډول چاپېریال کې ژوند کوي، فزیکي ځانگړنې یې هم توپیر سره لري، د ژوند سیمې یې هم سره جلا دي او له همدې امله یې ځینې مسلکي کسان له فرعي ډول سره توافق نه کوي.

له روښانه تر تېز نسواري پوري رنگ کې وي. گډه کې نارنجي خالونه لري. د نارنجي رنگ جوړښت یې د انسان د گوتو نښانونو ته ورته والی لري. سر یې مثلث ته ورته شکل کې وي. د څلورو اړو پښو اوږدوالی یې سره برابر وي. د منگولو د گوتو ترمنځ پرده نه لري. لکه د تریتون د نورو ډولونو په څېر د غاړې څنگونو کې برانشونه لري او کله یې چې بدن بدلون ترسره کړي برانشونه یې ورکېږي.

ساینسي ډلبندي

دومین	یوکاریوتا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاتا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډېلا
کورنی	سالامانډرېډای
فرعي کورنی	پلورو ډېلیني
نسل	پارا مپزو تریتون

پایپل ته ورته لکی لرونکی بی خالو تریتون

په سیمه کې په مختلفو عامو نومونو یادېږي: لکه د انترشتاین تریتون، پخ بی څوکې بی خالو تریتون، بی خالو هوار زخي لرونکی تریتون، د ژاو اېرمي هوار زخي لرونکی تریتون، پایپل ته ورته لکی لرونکی تریتون. د ډول ساینسي نوم یې (*Paramesotriton labiatus*) دی .

هواره پراخه شوې تنه او پایپل ته ورته لکی لري. رنگ یې له روښانه نسواري، تېز نسواري تر تور پورې وي. گېډه کې یې د نارنجي رنگ کرښې یا خالونه موجود وي. پوستکی یې ډېر نرم او ترشح کوونکی وي. لنډې پښې لري. د بوي او لید په زریعه خواره پیدا کوي. په کوم چاپېریال کې چې ژوند کوي هلته یې خواره ډېر کم پیدا کېږي او له همدې امله تر څو اوښو پورې یې خوړو ژوند تېروي خو که چېرې بند ځای کې وساتل شي باید په دومداره توگه تغذیه شي. په وحشي چاپېریال کې یې عمر تر اوسه نه دی مالوم خو په بند ساتل شوي ځای کې تر ۲۰ کالو پورې ژوند کولای شي .

د بل تریتون د پام جلبول د لکی په خوځښت کوي. برید کوونکی چلند لري او که چېرې بل کوچنی تریتون پیدا کړي سملاسي یې خوري.

ساینسی دلبندی

یوکاریوتا	دومین
ژوي	پاچايي
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودپلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
پارا مېزو تریټون	نسل

عام نوم نه لري او په خپل ساینسي نوم پېژندل کيږي

Paramesotriton longliensis

په پارامېزوتریټون نسل کې د تریټون یو ډول دی. اصلي ځای یې د چین سوېل دی.

عام نوم نه لري او په خپل ساینسي نوم پېژندل کيږي

Paramesotriton zhijinensis

په پارامېزوتریټون نسل کې د تریټون یو ډول دی. د چین په سوېل لوېدیځ کې پیدا کيږي.

يو نو زخي لرونكي تريتون

Yunwu warty newt

مخکي يي عام نوم نه لره او په خپل ساينسي نوم پېژندل کېده خو اوسمهال پرې يو نو زخي لرونکي تريتون نوم ايښودل شوی. يو نو په چين کې د غرونو نوم دی. د ډول ساينسي نوم يي (Paramesotriton yunwuensis) دی. د چين په سوېل کې د گوانگدونگ ولايت په يو نو غرونو کې پيدا کيږي.

عام نوم نه لري او په خپل ساينسي نوم پېژندل کيږي.

Paramesotriton maolanensis

په پارامېزو تريتون نسل کې د تريتون يو ډول دی. د نسل تر ټولو نورو غړو زيات اوږد دی او اوږدوالی يې تر ۲۱ سانتي متره پورې رسيږي. د چين په گويجو ولايت کې پيدا کيږي. د مطالعي لپاره نيول شوی ډول يې په ژور تالاب کې موندل شوی خو ممکن د ځمکې د تل په اوبو کې هم شته وي. سترگې د انځور جوړونکي نه دي. نرم پوستکي لري. د ملا رنگ يې تور نسواري وي. گېډه يې نارنجي خالونه لري.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يوروډېلا
کورنی	سالامانډرېډای
فرعي کورنی	پلورو ډېليني
نسل	پارا مېزو تريتون

ټيلوتوتريتون

Tylototriton

د ټولو ډولونو لپاره يې عام نوم کروکوډايل تريتون (crocodile newts) نوم کارېږي او د نسل ساينسي نوم يې ټيلوتوتريتون دی. د مورې لرونکي تريتون (knobby newts) په نامه هم يادېږي (د پوستکي سطحه يې هواره نه ده نو ځکه مورې لرونکي تريتون نوم ورته اخلي). تر اوسه يې ۳۶ ډولونه پېژندل شوي. د هند له شمال ختيځ نيولي تر برما، شمالي تایلنډ، لاوس، ويتنام او د چين تر سوېل پورې سيمه کې پيدا کيږي.

ساینسي دلبندي

یوکاریوتا	دومین
ژوي	پاچايي
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودپلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
تیلوتوتریتون	نسل

د زاویه اي سر لرونکی تریتون

Angular-headed newt

د زاویه اي سر لرونکي کروکوډايل تریتون په نوم هم يادېږي. د ډول ساینسي نوم يې (Tylototriton anguliceps) دی. په تایلنډ، لاوس او ویتنام کې پیدا کېږي او ممکن د چین په سوېل او د برما په لوېدیځ کې هم شته وي. په لاوس کې د تریتون له څلورو ډولونو یو دی. د بدن د رنگ له امله يې په اسانۍ له نورو ډولونو سره توپیر کېدای شي .

د تیلوتو تریتون نسل ډولونه یوازې په اسیایي هېوادونو کې پیدا کېږي. مرکز يې ویتنام، لاوس او تایلنډ دی. تر ډېره د پراخو پانو په ځنگلونو کې وي. د ډبرو لاندې، د وروست شوي لرگي لاندې او

اوبو کې وي. لوند او گڼ شين ځنگل کې پنا ځايونه خوښوي. په اوبو کې د ژوند پړاو په سيندونو او لښتو کې تېروي. په سيمه کې د کال په اوږدو کې ډېر بارانونه کيږي او د ياد تریتون لپاره د ژوند مناسب چاپېريال رامنځته کولو کې مرسته کوي .

بدن يې تور نسواري او نارنجي رنگه زېږ وي. د مخکې لور منگولي يې څلور او د وروسته لور منگولو کې يې پنځه گوټي وي. نر يې په تنه کې له ښځې کوچنی وي خو د بدن غړي يې بيا د ښځې په پرتله ځواکمن او څوږب وي. د نر په پرتله يې د ښځې پوز اوږد وي.

ساینسي دلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يورودېلا
کورنی	سالامانډرېډای
فرعي کورنی	پلورو ډېليني
نسل	تيلوتوتريتون

تور مورې لرونکی تریټون

Black knobby newt

د ډول ساینسي نوم يې (Tylototriton asperrimus) دی. په چین او وېتنام کې پیدا کېږي. د معتدلو او نیمه معتدلو سیمو، د تیټو ځمکو په لنډو ځنگلونو کې پیدا کېږي. د غرنیو سیمو د ځنگلونو په اوبو کې د ژوند یوه برخه تېروي. د بې کچې زیاتې ځنګل وهنې له امله یې د ژوند لپاره چاپېریال ویجاړ شوی او دې چارې یې د نسل د غړو شمېر کم کړی. د تنې او لکې اوږدوالی یې له ۱۲ تر ۱۵ سانتي متره پورې رسېږي.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاتا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یورودېلا
کورنی	سالامانډرېډای
فرعي کورنی	پلورو ډېلیني
نسل	تیلوتوتریټون

د هېنان مورې لرونکی تریتون

Hainan knobby newt

د ډول ساينسي نوم يې (Tylototriton hainanensis) دی. په تیلوتوتريتون نسل کې د تریتون یو ډول دی. د چین په هېنان ټاپو کې پیدا کیږي. سره له دې چې د ژوند لپاره چاپېریال یې طبیعي ساتل شوی سیمه ده د انسانانو لخوا د کرنې لپاره د ځنگلونو وهلو او سپلانیانو یې د نسل د غړو کمېدو کې ونډه اخیستې. په وچه کې د غرنیو سوري لرونکو ځنگلونو د ونو د ریښو په سمخو کې او د رږېدلو پانو لاندې ژوند کوي، د مثل تولید په اوبو کې کوي او موده یې د مې په میاشت کې وي. ښځه یې په تنه کې تر نر غټه وي.

ساينسي ډلبندي

یوکاریوتا	ډومین
ژوي	پاچایي
کورډاټا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودېلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
تیلوتوتريتون	نسل

عام نوم نه لري او په خپل ساينسي نوم پېژندل کیږي .

Tylototriton himalayanus

په تیلوتو تریتون نسل کې د تریتون یو ډول دی. د هند نیپال او بوتان په ځینو سیمو کې پیدا کیږي. په هند کې د تریتون له دوه ډولونو یو دی. ښځه یې په تنه کې له نرخه اوردې وي. سر یې بې څوکي او هڅی ته ورته والی لري. په ملا کې ۱۶ زخو ته ورته مورې لري. د ملا رنگ یې له روښانه تر تیز نسواري پورې وي، د گډې رنگ یې کریمي رنگه وي. د معتدلو سیمو په ځنگلونو کې د وریجو پټیو او ډنډونو سره نږدې پیدا کیږي. په اپریل او مارچ کې د مثل تولید کوي. د کال لویه برخه په وچه کې تېروي او د ډبرو، بوټو او ستو لاندې پټیږي.

ساينسي ډلبندي

یوکاریوتا	ډومین
ژوي	پاچایي
کورډاټا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودېلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
تیلوتوتريتون	نسل

د سرې لکې مورې لرونکې تریتون

Red-tailed knobby newt

د کوپچاو کروکودایل تریتون په نوم هم پېژندل کېږي. ساینسي نوم یې (Tylototriton kweichowensis) دی. د چین د گوچو ولایت پخوانۍ املا کوپچاو ده له کوم چې د یاد تریتون دویم نوم اخیستل شوی. له امپراتور تریتون او د هیمالیا له تریتون سره نږدې تړاو لري .

بنځه یې په تنه کې له نر غټه وي. په ورو بهېدونکو لښتیو او ډنډونو کې د کال یوه برخه تېروي او همداسې په وچه کې د ژوند پراو د غونډیو په هغو پېچومیو کې تېروي چېرې چې لاندېه وابنه زیات وي. اوبو ته یوازې د مثل د تولید پرمهال تگ کوي او د مثل د تولید موده یې د مې له پیل د جولای تر پیل پورې وي، تر ډېره د سیمې له موسمي بارانونو سره مل وي .

خواره یې چونجیان، حشرې، لاروای ژوي او نور واړه د تریتون ډولونه دي. د چونگبنو واړه بچیان هم خوري. ځینې خلک یې د کورني ژوي په توگه کورونو کې ساتي. که چېرې کور کې ساتل شوي وي نو د درې غړو لپاره له ۱۵ تر ۲۰ گېلنو پورې اوبو ته اړتیا لري.

ساینسی دلبندی

یوکاریوتا	دومین
ژوي	پاچايي
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودپلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
تیلوتوتریتون	نسل

ایوانگن کروکودایل تریتون

Ywangan crocodile newt

د ډول ساینسی نوم یې (Tylototriton ngarsuensis) دی. په تیلوتوتریتون نسل کې د تریتون یو ډول دی. اصلي ځای یې د برما ابوانگن سیمه ده. لند شوی سر، څو رب بدن لري. د مثل تولید یې د نورو ډولونو په پرتله د کال پای لور کې وي. لکه د اسیا د تریتون د نورو ډولونو په څېر یې د نسل د غړو شمېر د درملو جوړولو لپاره د نیوني له امله کم شوی، همداسې د کورني ژوي په توگه د ساتني لپاره هم نیول کيږي.

ساینسی دلبندی

یوکاریوتا	دومین
ژوي	پاچايي
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودپلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
تیلوتوتریتون	نسل

امپراتور تريتون

Emperor newt

د ماندرين تريتون، ماندرين سلامبندر په نومونو هم ياديږي. د ډول ساينسي نوم يې (Tylototriton shanjing) دی. بې کچې زيات زهرجن تريتون دی. د چين په سوېل کې پيدا کيږي. تر ۲۰ سانتي متره پورې اوږدوالی لري. نارنجي سر لري او له سر يې د ملا په منځ کې د لکۍ لور ته نارنجي کرښه غزېدلې. د نارنجي کرښې په اوږدو کې يو بل لور ته نارنجي زخي لري. ټوله لکۍ او ټولي پښې يې هم نارنجي وي. په هر غړي کې يې د نارنجي رنگ روښانوالی او خيره والی توپير لري.

د ورځې لخوا يې ښکاري ژوي د روښانه رنگ له امله په اسانۍ ليدلی شي خو د ورځې تر ډېره ارام کوي او د شپې لخوا فعال وي. همداسې په ملا کې يې نارنجي زخي زهرجن مرغړي دي او که چېرې له گواښ سره مخ شي ياد مرغړي زهر ترشح کوي. يوازې يو غړی يې تر ۷۵۰۰ پورې مړې په خپلو زهرو وژلی شي خو په انسان يې زهر اغيز نه کوي. په ډنډونو او ورو روانو اوبو کې د مثل توليد کوي. خواړه يې چونجيان او ځينې حشري دي. د کورني ژوي په توگه هم کورونو کې ساتل کيږي.

ساينسي ډلبندي

يوکاريوټا	ډومين
ژوي	پاچايي
کورډاټا	فايلم
دوه ژواکي	کلاس
يورودېلا	ډله
سالاماندرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
تيلوتوتريتون	نسل

چيانگ مي کروکوډايل تریتون

Chiang Mai crocodile newt

د ډول ساينسي نوم يې (Tylototriton uyenoii) دی. د تایلند په چيانگ مي ولايت کې پيدا کيږي. مخکې د امپراتور تریتون غږي گڼل کېدل خو اوسمهال جلا ډول گڼل کيږي. د ساينسي نوم دوېمه کلیمه يې د دوه ژواکو د مطالعه کوونکي (Shun-ichi Ueno) له نوم اخیستل شوې. بدن يې تور رنگه نسواري او نارنجي رنگ کې وي. په ملا کې زخي لري. په حلزون او مختلف ډوله جوړه پنبیو ځان تغذيه کوي. له مې تر جولای پورې د مثل تولید کوي.

د زیگلر کروکوډايل تریتون

Ziegler's crocodile newt

د زیگلر مورې لرونکي تریتون په نوم هم ياديږي. د ډول ساينسي نوم يې (Tylototriton ziegleri) دی. د وېنتام په شمال کې پيدا کيږي. ممکن د چين په سوېل کې هم شته وي. د جنټيکي مالوماتو له مخې له تور مورې لرونکي تریتون سره تړاو لري. عام نوم او د ډول د ساينسي نوم دوېمه کلیمه يې د جرمني د دوه ژواکو مطالعه کوونکي (Thomas Ziegler) له نوم اخیستل شوې.

وېنکسين مورې لرونکی تريتون

Wenxian knobby newt

وېنکسين د چين په هېنان ولايت کې سيمه ده. يادې سيمه ته د وېن نوم هم اخلي. د ډول ساينسي نوم يې (*Tylototriton wenxianensis*) دی. د ملا رنگ يې تور او د گډې رنگ يې تور رنگه نسواري وي. د گوتو سرونه او د لکۍ لاندې برخه يې نارنجي رنگ لري. د وېن په ځنگلونو کې پيدا کيږي. د مثل د توليد لپاره ډنډونو ته ځي. خپلې هڅې په وچه کې يا د وچې او اوبو ترمنځ اچوي. لاروای بچيان يې په اوبو کې وده کوي. د ځنگل وهنې او فارمونو له امله يې د ژوند چاپېريال له گواښ سره مخ دی او يادې چارې يې د ډول د غړو شمېر کم کړی.

ساينسي ډلبندي

يوکاريوټا	ډومين
ژوي	پاچايي
کورډاټا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
يورودېلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
تيلوتوتريتون	نسل

وېتنامی کروکودایل تریتون

Vietnamese crocodile newt

د وېتنامي مورې لرونکي تریتون په نوم هم یادېږي. د ډول ساينسي نوم يې (Tylototriton vietnamensis) دی. د بامبو بانس له ځنگلونو سره پیدا کېږي. ممکن چین او لاوس کې هم شته وي. د ماليکولي او جنټيکي مالوماتو له مخې د چین د هېنان مورې لرونکي تریتون سره نږدې تړاو لري. تر ۱۲ سانتي متره پورې اوږدوالی لري.

تيانان کروکودایل تریتون

Tiannan crocodile newt

د ډول ساينسي نوم يې (Tylototriton yangi) دی. په تیلوتو تریتون نسل کې د تریتون یو ډول دی. د چین د سوېل په یونان ولایت کې پیدا کېږي.

عام نوم نه لري او په خپل ساينسي نوم پېژندل کېږي .

Tylototriton shanorum

په تیلوتو تریتون نسل کې د تریتون یو ډول دی. د برما په شان ایالت کې پیدا کېږي.

تالیانگ مورې لرونکی تریتون

Taliang knobby newt

د ډول ساينسي نوم يې (Tylototriton taliangensis) دی. په تیلوتو تریتون نسل کې د تریتون یو ډول دی. د چین په سوېل لوېدیځ کې پیدا کېږي. په گڼو شنو لرونکو د درو په ځنگلونو کې ژوند کوي. د شولو پټیو او ښوونو کې د مثل تولید کوي.

د نوک لېن کروکودایل تریتون

Ngoc Linh crocodile newt

د ډول ساينسي نوم يې (Tylototriton ngoclinhensis) دی. د مرکزي وېتنام په لوړو سیمو کې پیدا کېږي. په لمړي ځل په ۲۰۱۸ کې موندل شوی او په ۲۰۲۳ کال کې د تریتون د ډول په توګه تشرېح شوی. د ژوند لپاره چاپېریال یې په ډېره کوچنۍ سیمه کې دی او له همدې یې د غړو شمېر د کمېدو له ګواښ سره مخ دی. د نوک لېن غرونو د اوبو له تنو سره نږدې په غرنیو ځنگلونو کې ژوند کوي. د بدن رنګ یې نارنجي او تور ته ورته نسواري وي.

د لاوس مورې لرونکی تریتون

Laos knobby newt

د سوېل کروکودایل تریتون، خاموان کروکودایل تریتون نومونه هم ورته اخلي. د ډول ساينسي نوم يې (Tylototriton notialis) دی. د مرکزي لاوس په خاموان ولایت کې پیدا کېږي. کوم چې وېتنام

کې پیدا دي مخکې د همدې ډول غړي گڼل کېدل خو اوسمهال جلا ډول گڼل کېږي او د ډول ساينسي نوم يې (Tylototriton thaiorum) ايښودل شوی. د مورې لرونکو تريټون ډولونو کې د جنټيکي مالوماتو له مخې له تور مورې لرونکي تريټون سره تړاو لري. اوږدوالی يې له ۱۱ تر ۱۴ سانتي متره پورې رسېږي.

عام نوم نه لري او په خپل ساينسي نوم پېژندل کېږي .

Tylototriton panhai

په تيلوتو تريټون نسل کې د تريټون يو ډول دی. په تایلنډ او لاوس کې پیدا کېږي. تر ۲۰۱۳ کال پورې د امپراتور تريټون د ډول غړي گڼل کېدل خو اوسمهال د جلا ډول په توگه ډلبندي شوي. د ساينسي نوم دوېمه کلیمه (panhai) يې د تایلنډ بيولوجي پوه (Somsak Panha) له نوم اخیستل شوی.

عام نوم نه لري او په خپل ساينسي نوم يادېږي.

Tylototriton broadoridgus

د تريټون يو ډول دی او د چين د هيونان ولايت په غرونو کې پیدا کېږي.

عام نوم نه لري او په خپل ساينسي نوم يادېږي.

Tylototriton dabienicus

د تريټون يو ډول دی، په مرکزي چين کې پیدا کېږي. مخکې د وينکس مورې لرونکي تريټون فرعي ډول گڼل کېده.

عام نوم نه لري او په خپل ساينسي نوم پېژندل کېږي.

Tylototriton pseudoverrucosus

په تيلوتوتريټون نسل کې د تريټون يو ډول دی. د چين په سوېل کې پیدا کېږي.

د هېماليا تريټون

Himalayan newt

سور مورې لرونکی تريټون نوم هم ورته اخیستل کېږي. د ډول ساينسي نوم يې (Tylototriton verrucosus) دی. په سوېل ختيځې اسيا کې پیدا کېږي. تر ۲۰ سانتي متره پورې اوږدوالی لري. خواره يې لړمان، چونجيان، غني او حلزون دی.

ساینسی دلبندی

یوکاریوتا	دومین
ژوی	پاچایی
کورباتا	فایلم
دوه ژواکی	کلاس
یورودپلا	پله
سالاماندرپدای	کورنی
پلورو دپلینی	فرعی کورنی
تیلوتوتریتون	نسل

پلورودپلز

Pleurodeles

د تريتون نسل دی. درې ډولونه پکې شامل دي. غړو ته يې عامه ژبه کې پوښتی لرونکي تريتون نوم اخيستل کيږي. د ايبرين ټاپوزمي تريتون يې تر ټولو عام دي او تر ډېره يې (ribbed newts) ساينسپوهان هم د مختلفو موخو لپاره کاروي خو په وحشي چاپېريال کې يې نسل ډېر کم شوی. نور دوه ډولونه يې په وحشي چاپېريال کې د ورکېدو له خطر سره مخ دي. د غړو د شمېر د کمېدو لاملونه يې کرنه، څر او ککړتيا ده.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يورودپلا
کورنی	سالاماندرېدای
نسل	پلورودپلز
ډولونه	

سیمه	عام نوم	ساينسي نوم	انځور
الجزاير او تونس	د الجزاير پوښتی لرونکی تريتون	<i>Pleurodeles nebulosus</i>	
د الجزاير شمال ختيځ	اېډو پوښتی لرونکی تريتون	<i>Pleurodeles poireti</i>	
د ايبرين ټاپوزمي مرکز او سوېل، مراکش	ايبرين پوښتی لرونکی تريتون	<i>Pleurodeles waltl</i>	

د الجزائر پوښتی لرونکی تریټون

Algerian ribbed newt

د ډول ساینسي نوم يې (Pleurodeles nebulosus) دی. په تونس او الجزائر کې پیدا کيږي. په ډنډونو او وړو سیندونو کې د کال یوه برخه تېروي. اوږدوالی یې تر ۲۳ سانتي متره پورې رسيږي. گرد شوی پوز، هوار سر، وړې سترگې لري. تنه یې پراخ شوی سور لري او د نر لکۍ یې د ښځې په پرتله اوږده وي. د ملا رنگ يې زيتونو ته ورته نسواري او د گېډې زېر رنگه خړ وي. گېډه کې يې د تېز رنگ خاپونه موجود وي. د ملا پوستکۍ يې زيروالی لري .

د الجزائر په شمال ختيځ کې او د تونس په لويديځ سيمه کې پیدا کيږي. د تازه اوبو په مختلف ډوله ډنډونو کې د مثل توليد کوي. تر ټولو لوی گواښ ورته د چاپېريال ککړتيا ده، دويم گام کې په لويه کچه طبيعي چاپېريال د کرنې لپاره کارول او د ژوند لپاره يې چاپېريال د څارويو په څرولو ويجاړول دي .

مخکې يې د پوایرېټ تریټون سره توپير نه وو شوی خو په ۲۰۰۴ کال کې کارانزا او وېډ دا وموندله چې له ياد ډول سره توپير لري او د جلا ډول په توگه ډلبندي شول.

ساینسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يورودېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
نسل	پلورودېلز

اډو پوښتی لرونکی تریتون

Edough ribbed newt

د پوایرېټ تریتون نوم هم ورته اخلي. د ډول ساینسي نوم يې (Pleurodeles poireti) دی. په پلورودېلز نسل کې د تریتون یو ډول دی. د الجزایر په شمال ختیځ کې، په اډو غرونو کې پیدا کیږي. د تازه اوبو په سیندونو او ډنډونو کې ژوند کوي. مخکې د الجزایر پوښتی لرونکی تریتون گنل کېده خو وروسته ترې جلا شو.

ساینسي ډلبندي

یوکاریوتا	ډومین
ژوي	پاچایي
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودېلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورودېلز	نسل

ایببرین پوښتی لرونکی تریتون

Iberian ribbed newt

هسپانوی پوښتی لرونکی تریتون نوم هم ورته اخلي. د ډول ساینسي نوم يې (Pleurodeles waltl) دی. په ایببرین ټاپوزمه او مراکش کې پیدا کېږي. د اروپا تر ټولو غټ تریتون گڼل کېږي. د بوسکا تریتون ته هم ایببرین تریتون نوم اخلي خو دواړه یو ډول نه دی. په ځنگونو کې يې پوښتی د دفاع د میکانیزم په توګه کار کوي خو انسان ته پرې کوم زیان نشي اړولی. د بدن په سطحه کې د زهر و ترشح کونکي مرغړي لري. په وحشي چاپیریال کې يې اوږدوالی تر ۳۰ سانتي مترو پورې رسېږي خو په بند ساتل شوي ځای کې ډېر کم وخت تر ۲۰ سانتي متره پورې رسېږي.

ساینسي ډلبندي

یوکاریوتا	ډومین
ژوي	پاچایي
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودېلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورودېلز	نسل

د لاوس زخي لرونكي تريټون

Laos warty newt

د ډول ساينسي نوم يې (Laotriton laeensis) دى. په لاوتريتون نسل كې د تريټون يو ډول دى. د لاوس په شيانگ خوانگ ولايت كې پيدا كيږي. د معتدلو سيمو او نيمه معتدلو سيمو په ځنگلونو او سيندونو كې ژوند كوي.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوكارپوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	كورډاټا
كلاس	دوه ژواكي
ډله	يوروډپلا
كورنۍ	سالامانډرېډاى
فرعي كورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	لاوتريتون

اېكتيو سورا

Ichthyosaura

د تريټون نسل دى. د تريټون يو په اوسمهال كې له منځه تللى ډول او يو فوسيل ډول پكې شامل دى. اصلي ځاى يې اروپا ده. د نسل د نوم "اېكتيو سورا" مانا يې په يوناني ژبه كې "كربورى كب" ده. كوم چې د ميوسين دورې فوسيل دى علمي نوم يې (Ichthyosaura randeckensis) دى او د دوېم ډول عام نوم يې الپين تريټون دى. دواړه ډولونه يې گونوكوريك دي په دې مانا چې نر او بنځه لري. د مثل توليد يې د جنسي اړيكې له لارې كوه. د الپين تريټون مخكې تر ډېره وخته پورې په تريټوروس نسل كې ډلبندي شوى وو خو كله چې فوسيل ډول وموندل شو له مطالعه كېدو وروسته په ۲۰۰۴ كال كې له فوسيل ډول سره په جلا نسل كې ډلبندي شو.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوكارپوټا
پاچايي	ژوي
فايلم	كورډاټا
كلاس	دوه ژواكي
ډله	يوروډپلا
كورنۍ	سالامانډرېډاى
فرعي كورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	اېكتيو سورا

عام نوم نه لري او په خپل ساينسي نوم پېژندل کيږي .

Ichthyosaura randeckensis

د ميوسين دورې د تريټون فوسيل ډول دی او په جرمني کې، په فوسيلي انبار کې موندل شوی. اوږدوالی يې تر ۴ سانتي متره پورې اټکل شوی. فيلو جنټيک مالوماتو موندلې چې له الپين تريټون سره نږدې تړاو لري خو ځينې دا مالومات نه تايډوي.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يورودېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	اېکټيو سورا

الپين تريټون

Alpine newt

د ډول ساينسي نوم يې (*Ichthyosaura alpestris*) دی. د اروپا تريټون دی او يو وخت يې نسل انگلستان او نيوزلنډ ته هم انتقال شوی وو. بشپړ ودې ته رسېدلی يې له ۷ تر ۱۲ سانتي متره پورې وي. د ملا رنگ يې له خړ تر نيټه پورې وي او د گېډې رنگ يې نارنجي وي. د نر رنگ يې د بڼځې په پرتله ډېر روښانه وي په ځانگړې توگه د مثل د توليد په موده کې. اوسمهال يې د ډول غړي له منځه تللي خو مخکې د سمندر له سطحې په دواړو لورو او ټيټو سيمو کې شته وو .

د کال ډېر وخت په ځنگل کې تېروي، يوازې د مثل د توليد لپاره ډنډونو ته تگ کوي. له القاح وروسته بڼځه هگۍ اچوي او خپله هره هگۍ د اوبو د بوتو په پاڼو پسې نښلوي. لاروای بچيان يې په اوبو کې تر ۵ سانتي متره پورې وده کوي او له دې مودې وروسته يې بدن بدلون مومي او د واړه تريټون په شکل کې په وچه کې ژوند پيل کوي. ځينې وخت تر بشپړ ودې پورې هم خپل برانشونه لري او بدن يې بدلون ځنډوي. په وړو بې شمزيو ځان تغذيه کوي خو خپله هم د کبانو، مارانو او مرغانو خواړه دي .

نسل يې ۲۰ ميليونه کاله وړاندې رامنځته شوی او ډيری مسلکي کسان گمان کوي چې څلور فرعي ډولونه لري خو ټول پرې اتفاق نه کوي .

فرعي ڊولونه
I. a. alpestris
I. a. apuana
I. a. cyreni
I. a. veluchiensis

سائينسي ڊلبندي

يوڪاريوٽا	ڊومين
ژوي	پاچايي
ڪورڊاٽا	فايلم
دوه ژواڪي	ڪلاس
يورودپلا	ڊله
سالامانڊر پڊاي	ڪورني
پلورو ڊبليني	فرعي ڪورني
اڀڪٽيو سورا	نسل

ايکينو تريټون

Echinotriton

د انگرېزي نوم تلفظ يې اېکاینو تريټون دی او لاتيني تلفظ سره توپير لري. د تريټون نسل دی ټول درې ډولونه پکې شامل دي.

سايڼسي ډلبندي

يوکاريوټا	ډومين
ژوي	پاچايي
کورډاټا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
يورودېلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
ايکينو تريټون	نسل

انځور

سايڼسي نوم

Echinotriton andersoni

د جاپان ريوکيو ټاپو او د تايوان شمال

Echinotriton chinhaiensis

د چين ژېجيانگ ولايت

Echinotriton maxiquadratus

چين

سيمه

د اندرسن کروکوډايل تريټون

Anderson's crocodile newt

د اندرسن تريټون، ريوکيو اغزن تريټون، د جاپان زخي لرونکی تريټون نومونه هم ورته اخيستل کيږي. د ډول سايڼسي نوم يې (*Echinotriton andersoni*) دی. په ايکينو تريټون نسل کې د تريټون يو ډول دی. په جاپان کې پيدا کيږي مخکې په تايوان کې هم شته وو خو اوس گمان کيږي چې تايوان کې له منځه تللي .

بې څوکي څورب تريټون دی. پراخ مثلث ته ورته سر لري. په ځنگونو کې له ۱۲ تر ۱۵ پورې موږې ته ورته بهر وتلي مرغړي لري. د ملا رنگ يې تور يا تور ته ورته نسواري وي. يوازې د لکۍ لاندې برخه او د پښو تلي يې زېر ته ورته نارنجي رنگ کې وي .

د ژوند لپاره طبيعي چاپېريال يې د پراخو پانو ځنگلونه دي کوم چې کال ۱۲ مياشتې شينوالی لري، د

مئل د تولید لپاره دندونو ته ځي. په غیری قانوني توگه د کورني ژوي په توگه د ساتني سوداگری لپاره نیول کیري او یادي چاری یی د غرو شمېر بی کچی زیات کم کری دی.

ساینسي دلبندي

یوکاریوتا	دومین
ژوي	پاچایي
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یوروډپلا	ډله
سالاماندرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
ایکینو تریتون	نسل

چینهای اغزن تریتون

Chinhai spiny newt

د ډول ساینسي نوم یی (Echinotriton chinhaiensis) دی. په ایکینو تریتون نسل کی د تریتون یو ډول دی. د چین په ختیځ کی پیدا کیري. د معتدلو سیمو په ځنگلونو او دندونو کی ژوند کوي. کوم چی بندو ځایونو کی ساتل شوي په ځند سره بشپړ ودې ته رسیري او د ډېر عمر کوونکي دي. په ۱۰ کلنی کی جنسي بلوغ ته رسیري او تر ۲۰ کلونو پورې ژوندي پاتي کېدای شي.

ساینسي دلبندي

یوکاریوتا	دومین
ژوي	پاچایي
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یوروډپلا	ډله
سالاماندرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
ایکینو تریتون	نسل

تاریخا

Taricha

د تریتون نسل دی. بی کچی زیات زهرجن څلور ډولونه پکې شامل دي. په عامه ژبه کې ورته د ارام سمندر تریتون نوم اخلي، ځینې خلک یې د لوېدیځ تریتون په نوم هم یادوي. څلور واړه ډولونه یې د ارام سمندر سیمه کې د الاساکا له سوېل تر د کلیفورنیا سوېل پورې پیدا کیږي.

دوه ډولونه یې چې یو یې د کلیفورنیا تریتون دی او بل یې د زېر پوستکي تریتون دی ډېر سره ورته والی لري او له یو بل سره یې توپیر کول اسانه چاره نه ده. د دواړو ډولونو ملا نسواري رنگ کې وي، د گېډې رنگ یې له زېر تر نارنجي پورې وي. د دواړو د پوستکي سطحه زیږه وي. د بدن اوږدوالی یې تر اته انچه پورې رسېږي. د کلیفورنیا تریتون غټې سترگې لري او سترگې یې چوغي وي خو د زېر پوستکي لرونکي تریتون سترگې وړې او پراخي پرانیستي وي. د زېر پوستکي لرونکي تریتون پاسني غاښونه ۷ ته ورته شکل کې وي خو د کلیفورنیا د تریتون پاسني غاښونه ۷ ته ورته شکل لري.

د سور گېډي تریتون د تنې پاسه برخه نسواري وي، د گېډې رنگ یې سور وي. د بدن اوږدوالی یې تر ۷ انچه پورې رسېږي. له نورو سره یوازې د بدن په رنگ کې توپیر نه لري بلکې د سترگو رنگ یې هم له نورو بدل دی. د نر پوستکي یې د مثل د تولید په موده کې نرمیږي او لکې کې یې پراخوالی رامنځته کیږي.

د تاریخا نسل د ټولو ډولونو خواړه واړه بی شمزي دي خو غټان یې کله نا کله په کبانو او د دوه ژواکو په هگیو هم ځان تغذیه کوي. که چېرې بنکاري ژوي برید پرې وکړي نو سملاسي د گېډې سور یا نارنجي رنگ ورته بني کوم چې د زهرجن بدن لرلو سگنال دی. ټول ډولونه یې تقریبا د شپې لخوا فعالیت کوي، ډېر وخت په اوبو کې تېروي. د مثل د تولید لپاره اوبو ته ځي. لاروای بچیان یې چې کله اوبو کې وده وکړي او بدن یې بدلون ومومي د کوچني تریتون یا اېفت په توگه په وچه کې ژوند پیل کوي خو کله چې بشپړ ودې ته ورسېږي د مثل د تولید لپاره بېرته اوبو ته ځي.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاتا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یورودېلا
کورنی	سالامانډرېډای
فرعي کورنی	پلورو ډېلیني
نسل	تاریخا

انخور	ساینسي نوم	عام نوم	سیمه
	<i>Taricha granulosa</i>	د زیر پوستکي تریتون	د متحده ایالتونو د لویدیځ سمندر غاړه کې، له سوېل تر سانتیا کروز پورې او له شمال تر الاساکا پورې
	<i>Taricha rivularis</i>	سور گېډی تریتون	د کالیفورنیا شمال
	<i>Taricha sierrae</i>	سیرا تریتون	سیرا نوېدا
	<i>Taricha torosa</i>	د کالیفورنیا تریتون	کالیفورنیا او سیرا نوېدا

د زیر پوستکي تریتون

Rough-skinned newt

د ډول ساینسي نوم یې (*Taricha granulosa*) دی. په شمالي امریکا کې د تریتون ډول دی. پوستکي یې د زهر و ترشح کوونکي مرغړي لري. گرد شوی پوز لري، بدن د زیتونو رنگ نه نیولې تر څر رنگه تور پورې وي. د بدن د لاندې برخې رنگ یې له زېر رنگه تر نارنجي پورې وي. پوستکي یې زیروالی لري خو د مثل تولید په موده کې یې د نر پوستکي نرموالی پیدا کوي. له لکۍ سره یې ټول اوږدوالی له ۱۱ تر ۱۸ سانتي متره پورې رسیري. د مثل د تولید موده کې یې د نر او بنځي توپیر په کېډه د پرسېدلو نرمیو شکل باندې کېدلای شي.

که چېرې یې زهر د انسان بدن ته تدریق شي نو انسان وژلی شي. که چېرې یاد تریتون په لاس کې واخلي او له مینځلو پرته لاس په سترگو یا خوله کې ووهي نو زهر یې اغیز پرې کولای شي.

ساینسی دلبندی

یوکاریوتا	دومین
ژوی	پاچایی
کورباتا	فایلم
دوه ژواکی	کلاس
یورودپلا	پله
سالاماندرپدای	کورنی
پلورو دپلینی	فرعی کورنی
تاریچا	نسل

سور گېډی تریتون

Red-bellied newt

د ډول ساینسي نوم يې (Taricha rivularis) دی. په کليفورنيا کې پيدا کيږي. د کال لويه برخه په وچه کې تېروي. د بشپړ ودې ته رسېدلي اوږدوالي يې له لکۍ سره تر ۷.۵ انچه پورې وي. زير پوستکي لري. د ملا رنگ يې تور ته ورته نسواري او د گېډې سور رنگ وي .

لاروای بچيان يې خپل ژوند په اوبو کې پيل کوي. له څلور تر شپږو مياشتو پورې موده کې يې بدن بدلون مومي او په واره تریتون بدليږي. له بدلون موندلو وروسته په وچه کې د اېفت په توگه ژوند پيل کوي. له څلور تر شپږو کلونو پورې موده کې جنسي بلوغ ته رسېږي. له ۲۰ تر ۳۰ کالو پورې ژوند کولای شي .

کوم نران يې چې جنسي بلوغ ته رسېدلي وي په جنوري يا فېبروري کې اوبو ته ځي او دوه يا درې اونۍ پس يې بنځې هم ورسره يو ځای کيږي او له دې وروسته جنسي اړيکه نيسي. خپلي هگۍ په تېزو بهېدونکو يا د ډبرو لرونکو روانو اوبو په سيندونو کې اچوي. هگۍ د اوبو په تل کې په ډبرو، ريښو او څانگو پسې نېتلوي. نران يې له بنځو سره هر کال د مثل توليد کې ونډه اخلي خو برعکس بنځې يې هر کال د مثل توليد نه کوي .

هر کال د سيند يا نهرونو همغې برخې ته ځي چېرې يې چې تېرو کلونو کې د مثل توليد کړی وي او همداسې يې د موندلو وړتيا هم لري .

له بنکاري ژو د ځان پټولو لپاره لمړی خپل تور رنگه نسواري رنگ کاروي تر څو ونه ليدل شي خو که چېرې يې نور ژوي پيدا کړي او ويی گواښي نو سملاسي خپل سر او لکۍ پورته کوي تر څو خپل سور رنگ ورته وښي او د خپل بدن د زهرجنټوب سگنال ورکړي. بدن يې کافي اندازه نيورو ټوکسين ټېټرو ډو ټوکسين زهر ترشح کوي، همداسې يې واره بچيان او هگۍ هم زهرجن وي او په خپلو زهرو کولای شي د انسان ژوند هم وگواښي. همداسې يو تریتون کولای شي په خپلو زهرو له ۱۲۰۰ تر ۲۵۰۰ پورې مېرې ووژني. يوازي د مارانو يو څو ډولونه يې له زهرو سره مقاومت لري او په سور گېډي تریتون خپل ځان تغذيه کوي. که چېرې يې د بدن يوه برخه پرې شي بېرته وده کوي.

ساینسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يورودېلا
کورنی	سالامانډرېډای
فرعي کورنی	پلورو ډېليني
نسل	تاريچا

سيرا تريتون
Sierra newt

د ډول ساينسي نوم يې (Taricha sierrae) دی. د متحده ايالتونو په سيرا ناوېدا کې پيدا کيږي. پوستکي يې زهر ترشح کوي. اوږدوالی يې له ۱۳ تر ۲۰ سانتي متره پورې رسيږي. د زير پوستکي تريتون په پرتله زيات وچ چاپيريال خوښوي. يوازي د مثل د توليد لپاره بېرته اوبو ته تگ کوي او د کال نوره موده په وچه کې تېروي. په وچه کې تر ډېره د ونو او ډبرو په غارونو کې پټيږي. خواړه يې مختلف ډوله حشري، چونجيان، د کبانو هگي او واړه حلزون دي .

د جنوري او فبروري تر منځ بېرته اوبو ته ځي. خپلې هگي د غنچې شکل کې کوي او په يوه غنچه کې له ۵ تر ۳۰ پورې هگي موجودې وي. په ورو بهېدونکو اوبو کې خپلې هگي په ريښو، څانگو او ډبرو پسې نښلوي. د مثل د توليد په ټوله موده کې په اوبو کې پاتې کيږي. د اوږي په پيل کې يې له هگيو لاروای بچيان پيدا کيږي خو پيدا کېدل يې له تودوخې سره هم تړاو لري معمولاً له ۱۴ تر ۵۲ ورځو پورې موده کې هگي په لاروای بدليري. لاروای بچيان يې په اسانۍ په اوبو کې نشي پيدا کېدلای او لامل يې د اوبو په تل کې له شگو سره نږدې پاتې کېدل دي. د اوږي تر پای او مني تر پيل پورې يې بدن بدلون مومي. له بدلون موندلو وروسته وچي ته تگ کوي او له ۵ تر ۸ کالو پورې وچه کې ژوند ته ادامه ورکوي او جنسي بلوغ ته له رسېدو وروسته د مثل د توليد لپاره بېرته اوبو ته تگ کوي .

پوستکي يې نيورو توکسين ټېټرو ډو توکسين ترشح کوي. زهر يې که چېرې د انسان بدن ته تدرېق شي انسان وژلی شي همداسې که چېرې ياد تريتون په لاس کې واخلي او له لاس مينځلو پرته لاس په سترگو يا خوله کې لاس ووهي اغيز پرې کولای شي.

ساینسی دلبندی

یوکاریوتا	دومین
ژوی	پاچایی
کورباتا	فایلم
دوه ژواکی	کلاس
یوروپلا	پله
سالاماندرپدای	کورنی
پلورو دپلینی	فرعی کورنی
تاریجا	نسل

د کلیفورنیا تریتون

California newt

دنارنجی گېډې تریتون نوم هم ورته اخلي. د ډول ساینسی نوم یې (*Taricha torosa*) دی. د متحده ایالتونو په کلیفورنیا کې پیدا کیږي. تر ۲۰ سانتي متره پورې اوږدوالی لري. پوستکی یې ټپټرو ډو ټوکسین زهر ترشح کوي. پوستکی یې زیروالی لري. د ملا رنگ یې خړ سلیتی او د گېډې رنگ یې

زېر رنگه نارنجي وي. د زېر پوستکي تريټون ته ډېر ورته والی لري. د ډسمبر او مې میاشت ترمنځ د مثل تولید کوي.

ساینسي ډلبندي

یوکاریوټا	ډومین
ژوي	پاچایي
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یوروډېلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېلیني	فرعي کورنی
تاریچا	نسل

کالو تريټون

Calotriton

د اروپا د لښتو تريټون نوم هم ورته اخلي. د تريټون نسل دی. دوه ډولونه پکې شامل دي. د پېريني غرونو او مرکزي کتلونیا کې پیدا کېږي. مخکې په اوپروکتوس نسل کې ډلبندي وو خو په ۲۰۰۵ کې په کالو تريټون نسل کې ډلبندي شول. د اوپروکتوس په پرتله له تريټوروس نسل سره زیات نږدې تړاو لري. تر ۶.۶ انچه پورې اوږدوالی لري. د مخکینۍ پښو ګوتي يې څلور او د ورسټيو پنځه وي. په ملا کې يې تاج وده نه کوي. سږي يې ډېر واړه او یا نشته وي .

ګمان کېږي چې ۸ ميليونه کاله مخکې له تريټوروس نسل رامنځته شوي دي. د غرنی چاپېريال له امله

یې بدن له چټکې مندې سره تطابق پیدا کړی، یاد چاپیریال په اکسیجن غني دی او ممکن له همدې امله یې فزیکي ورته والی ډېر او پروکتوس ته شوی وي.

ساینسي ډلبندي

یوکاریوټا	ډومین
ژوي	پاچایي
کورډاټا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یوروډېلا	ډله
سالاماندرېډای	کورنی
پلورو ډېلیني	فرعي کورنی
کالو تریټون	نسل

انځور	ساینسي نوم	عام نوم	سیمه
	<i>Calotriton arnoldi</i>	د مونت سيني د لښتنيو تريټون	د هسپانيا د شمال ختيځ د کتلونیا په مونت سيني غرونو کې
	<i>Calotriton asper</i>	د پيريني د لښتنيو تريټون	په فرانسه او هسپانيا کې د پيريني غرونه

د پيريني د لښتنيو تريټون

Pyrenean brook salamander

د ډول ساینسي نوم یې (*Calotriton asper*) دی. په کالو تریټون نسل کې د تریټون یو ډول دی. د فرانسې او هسپانیا ترمنځ د پیریني غرونو کې پیدا کیږي. تر ۱۶ سانتي متره پورې اوږدوالی لري. لکۍ یې پراخه شوې وي. په پوستکي کې د زهرو ترشح کوونکي پاراټوایډ مرغري نه لري. د ملا رنگ یې زیتونو ته ورته، خر، تور او یا خټې ته ورته رنگ کې وي، د ملا په اوږدو کې د زېر رنگ کرښه لري. د گډې یو بل ځنګ کې د خیره رنگ خالونه لري او منځ یې زېر، نارنجي او یا سور وي. د نر مقعد یې گرد خو د بڼځې مخروطي وي.

د ورځې او شپې دواړو لخوا فعالیت کولای شي. په اوږي کې تر ډېره په اوبو کې ژوند کوي. په وړو بي شمزيو او حشرو ځان تغذیه کوي خو خپله د کبانو خواړه دي. که چېرې د حشرو یا بل افت ضد توکي اوبو کې وي ډېر ژر حساسیت ورسره بڼي ځکه چې یاد توکي یې پوستکی جذب او زخیره کوي.

که چېرې تودوخه ډېره زیاته شي د اوږي خوب کوي. د ژمي خوب په وچه کې کوي او له ژمي پس

په پسرلي کې راڅرگنديږي. له جنسي اړيکې وروسته ښځه په څو اونیو کې له ۲۰ تر ۴۰ پورې هګۍ اچوي. خپلې هګۍ د اوبو تل کې په ډبرو پسې نښلوي. تقریبا له شپږ اونیو وروسته یې هګۍ په لاروای بچیانو بدلیږي. بلوغ ته رسېدنه یې د سیمې له لوړوالي سره تړاو لري خو تقریبا په دوه کلونو کې یې نر بشپړ ودې ته رسېږي، ښځه یې د نر په پرتله ورو وده کوي.

ساینسي ډلبندي

یوکاریوتا	ډومین
ژوي	پاچایي
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودېلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېلیني	فرعي کورنی
کالو تریټون	نسل

د مونت سېني د لښتو تريتون

Montseny brook newt

د ډول ساينسي نوم يې (Calotriton arnoldi) دی. په کالو تريتون نسل کې د تريتون يو ډول دی. د هسپانيا په شمال ختيځ کې، د کتلونيا سيمي په مونت سېني غرونو کې پيدا کيږي. مخکې په اوپروکتوس نسل کې ډلبندي شوی وو خو په ۲۰۰۵ کې له پراخې مطالعې وروسته په کالو تريتون کې ډلبندي شو. بدن يې هگۍ ته ورته گردوالی لري. پراخ شوی سر لري. که چېرې په لاس کې واخيستل شي پوستکي يې شيدو ته ورته د بد بوی لرونکي او د حشر وژونکي مايع ترشح کوي.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يورودېلا
کورنی	سالامانډرېډای
فرعي کورنی	پلورو ډېليني
نسل	کالو تريتون

اوپروکتوس

Euproctus

د تریتون نسل دی. دوه ډولونه پکې شامل دي. عام نوم یې د اروپا غرنی سالاماندر دی. د ایټالیا په سر دینیا او کورسیکا ټاپوګانو کې پیدا کیږي. مخکې د پیریني د لښتیو تریتون هم پکې شامل وو خو اوسمهال په کالو تریتون نسل کې ډلبندي شوی.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوتا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاتا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډپلا
کورنی	سالاماندرېدای
فرعي کورنی	پلورو ډېلیني
نسل	اوپروکتوس

انځور	ساینسي نوم	عام نوم	سیمه
	<i>Euproctus montanus</i>	کورسیکا د کورسیکا د لښتیو سالاماندر	
	<i>Euproctus platycephalus</i>	د سر دینیا د لښتیو سالاماندر	د ایټالیا سر دینیا

د سر دینیا د لښتیو سالاماندر

Sardinian brook salamander

د سر دینیا غرنی تریتون نوم هم ورته اخلي. د ډول ساینسي نوم یې (*Euproctus platycephalus*) دی. په اوپروکتوس نسل کې د تریتون یو ډول دی. تر ۱۵ سانتي متره پورې اوږدوالی لري. نر یې تر ښځې کوچنی وي. د کورسیکا د لښتیو له سالاماندر سره ورته دی خو تر یاد تریتون یې سر ډېر پراخ دی، همداسې یې غاړه ترې ډېر خالونه لري او پاراټوایډ مرغړي یې هم ترې واړه دي. لاندینی ژامه یې د پاسینی په پرتله لنډه وي. د پوستکي رنګونه یې زیتونو ته ورته، خر، سور رنګه نسواري وي. د بدن په اوږدو کې یې اوږدې زېږي یا نسواري کرښې موجودې وي. د گډې رنګ یې روښانه وي او منځ یې تور یا زېږ خالونه لري.

په ژمي کې خوب کوي خو که چیرې تودوخه بهی کچې زیاته وي اوږي کې هم د اوږي خوب کوي. جنسي اړیکه په اوبو کې نیسي. ډېر فعال نر یې ارامه ښځه په خوله کې نیسي او د جنسي اړیکې لپاره یې د خپلې خوبني سیمې ته وږي. په څو اونیو کې یې ښځه تر ۲۲۰ پورې هگی اچوي. خپلې

هګۍ ممکن د شګۍ لاندې خښې کړي او يا يې د ډبرو ترمنځ جوړې شوې سمڅه کې پټوي. د لاروای بچيانو د بدن بدلون يې ۶ تر ۱۵ مياشتو پورې موده کې ترسره کيږي. د بدن بدلون يې له تودوخې سره تړاو لري.

ساينسي ډلبندي

ډومين	يوکاريوټا
پاچايي	ژوي
فایلم	کورډاټا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	يورودېلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېليني
نسل	اوپروکتوس

د کورسيکا د لښتنيو سالامېنډر

Corsican brook salamander

د کورسيکا غرنۍ تریتون نوم هم ورته اخلي. د ډول ساينسي نوم يې (*Euproctus montanus*) دی. په اوپروکتوس نسل کې د تریتون يو ډول دی. د فرانسې په کورسيکا ټاپو کې پيدا کيږي. په ډبرو لرونکو لښتنيو، چينو او سيندونو کې ژوند کوي. د سردينيا د لښتنيو سالامېنډر سره نږدې تړاو لري. تر ۱۳ سانتي متره پورې اوږدوالی لري. کله چې اوبو کې د ژوند پړاو ترسره کوي پوستکۍ يې نرم وي خو کله چې وچه کې ژوند پيل کړي پوستکۍ يې زيږوالی پيدا کوي. د بدن رنگ يې نسواري يا زيتونو ته ورته وي خو ځينې وخت دې رنگ کې نارنجي رنگ او سوروالی هم لري.

سږي يې ډېر واړه يا نشته وي، په داسې اوبو کې ژوند کوي چې کافي اکسيجن پکې وي. په خپل پوستکي د سا اخیستلو لپاره اکسيجن جذب کوي. کله چې اوبو کې د مثل توليد وکړي بېرته وچې ته ځي او همداسې د ژمي خوب هم په وچه کې کوي. خواړه يې واړه بې شمزې او حشرې دي. تر ۳۰ پورې هگۍ اچوي.

ساينسي ډلبندي

يوکاريوټا	ډومين
ژوي	پاچايي
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
يورودېلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
اوپروکتوس	نسل

نوتو فتالموس

Notophthalmus

د تريتون نسل دی. درې ډولونه پکې شامل دي. نوم يې د يونانی ژبې له (ὄφθαλμός) کلیمې اخیستل شوی، د يونانی کلیمې تلفظ اوفتالموس دی او مانا يې سترگه ده. په ختیځه امریکا کې پیدا کیږي. په فزیکي جوړښت کې د اروپا تريتوروس نسل ته ورته والی لري. نرم پوستکی لري او لکۍ يې پراخه شوې وي.

ساینسي ډلبندي

یوکارپوتا	ډومین
ژوي	پاچایي
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یوروډپلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنۍ
پلورو ډېلیني	فرعي کورنۍ
نوتو فتالموس	نسل

انځور	ساینسي نوم	عام نوم	سیمه
	<i>Notophthalmus meridionalis</i>	د تورو خالونو لرونکی تريتون	د مکسیکو شمال ختیځ او د تکزاس سوېل
	<i>Notophthalmus perstriatus</i>	کرښي لرونکی تريتون	د جورجیا سوېل او مرکزي فلورېډا
	<i>Notophthalmus viridescens</i>	د ختیځ تريتون	د شمالي امریکا ختیځ

د ختیځ تريتون

Eastern newt

د ډول ساینسي نوم يې (*Notophthalmus viridescens*) دی. د شمالي امریکا په ختیځ کې پیدا کیږي. بدن يې تېټروډوتوکسین تولیدوي او له همدې امله يې بشپړ ودې ته رسېدلی کبان نشي ښکار کولی. تر ۱۵ کالو پورې عمر لري. تر ۱۳ سانتی پورې اوږدېږي. یوازې لاروای بچیان يې کبان او د تريتون نور ډولونه ښکار کولای شي.

ساینسی دلبندی

یوکاریوتا	دومین
ژوي	پاچايي
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودپلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
نوتو فتالموس	نسل

کربني يا پراډي لرونکی تريتون

Striped newt

د ډول ساینسی نوم يې (*Notophthalmus perstriatus*) دی. د متحده ایالتونو په سوېل ختیځ کې پیدا کيږي. د ختیځ له تريتون سره نږدې تړاو لري. تر ۱۰ سانتي متره پورې اوږدوالی لري. د بدن رنگ يې زېر رنگه شين، زيتونو ته ورته شين يا نسواري څر وي. په ملا کې روښانه نارنجي يا د سور رنگ کربني لري. د گېډې رنگ يې زېر وي او په ياد رنگ کې تور خالونه موجود وي.

ساینسی دلبندی

یوکاریوتا	دومین
ژوي	پاچايي
کورډاتا	فایلم
دوه ژواکي	کلاس
یورودپلا	ډله
سالامانډرېډای	کورنی
پلورو ډېليني	فرعي کورنی
نوتو فتالموس	نسل

د تورو خالو تریتون

Black-spotted newt

د تکزاس تریتون په نوم هم یادېږي. د ډول ساینسي نوم یې (*Notophthalmus meridionalis*) دی. دمکسیکو په شمال ختیځ او د متحده ایالتونو د تکزاس په سوېل کې پیدا کېږي. په ۲۰۲۲ کال کې یې د ډول غړي تر پخوا ډېر کم شوي وو. په نوتوفتالموس نسل کې تر نورو ډولونو اوږده دي. ښځه یې تر نر غټه وي. تر لس سانتي متره پورې اوږدوالی لري. د بدن رنگ یې زیتون ته ورته شین رنگ وي او په دې رنگ کې تور خالونه لري. د گډې رنگ یې زېړ وي.

په داسې اوبو کې ژوند خوښوي چې کمې ژورې وي او گڼ واښه پکې وي. د ځمکې لاندې پټېږي. که چېرې تودوخه زیاته شي او اوبه وچې کړي نو د ډبرو او یا هم د خوسا شوي گيا لاندې وي. د منل تولید په باراني موسم کې کوي.

ساینسي ډلبندي

ډومین	یوکاریوټا
پاچایي	ژوي
فایلم	کورډاتا
کلاس	دوه ژواکي
ډله	یوروډپلا
کورنۍ	سالامانډرېډای
فرعي کورنۍ	پلورو ډېلیني
نسل	نوتوفتالموس

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**